

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น / ปราชญ์ชาวบ้าน
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาติ อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาติ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ปราชญ์ชาวบ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิหมายถึง แผ่นดิน ที่ดิน หรือ พื้นความรู้ปัญญา

ภูมิปัญญา หมายถึงระดับชั้นแห่งความรู้ความเฉลียวฉลาด ท้องถิ่น หมายถึง ย่าน ทำเล ภูมิภาค
พื้นบ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงหมายถึง ความรู้ความสามารถของคนเฉพาะที่ที่ทั้งนี้นอกจากความหมายที่ได้
นำเสนอข้างต้นนี้ ยังมีผู้กำหนดนิยามความหมายไว้หลากหลาย

ภูมิปัญญา เป็นความรู้ความสามารถ วิธีการผลงานที่คนไทยได้ค้นคว้า รวบรวม และจัดเป็นความรู้
ถ่ายทอด ปรับปรุง จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดผลิตผลที่ดึงดูดงาม มีคุณค่า มีประโยชน์สามารถนำมา
แก้ปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตได้และลักษณะของภูมิปัญญาที่สำคัญคือ สามารถเป็นได้ทั้งทั้งความรู้ทักษะ ความเชื่อ
และพฤติกรรมแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติเป็น
องค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตของคน เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการการปรับตัว และการเรียนรู้เพื่อ
ความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม เป็นพื้นฐานสำคัญในการมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่าง ๆ มี
ลักษณะเฉพาะ หรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง และมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมภูมิปัญญา
เกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดในทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชา ๆ
แบบที่เราเรียนฉะนั้นวิชาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ อาชีพความเป็นอยู่ เกี่ยวกับค่าใช้จ่าย เกี่ยวกับการศึกษาวัฒนธรรมนั้นจะ
กลมกลืนเชื่อมโยงกันหมด

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ความคิด ความเชื่อความสามารถ ความเจตจำนง ที่กลุ่มชนได้จาก
การเรียนรู้สังเกต ทดลอง ลองผิดลองถูกหรือการปฏิบัติที่สั่งสมเป็นประสบการณ์ในการปรับตัวและดำรงชีพในระบบ
นิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาการมีการถ่ายทอด
สืบสานต่อกันมา

ภูมิปัญญา (Wisdom) หมายถึง ความรู้ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้
สร้างจากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัว การดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
สิ่งแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาสืบสานกันมาภูมิปัญญาเป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับ
สภาวะต่างๆในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น จาก
พื้นที่ที่สิ่งแวดล้อมอื่นได้มีการติดต่อสัมพันธ์กัน แล้วรับเอามาปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ใน
สิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมของวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ใน
พื้นที่ ภูมิปัญญาที่เกิดจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำ เพื่อการแก้ปัญหา การปรับตัวให้สอดคล้อง
กับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่ก่อเกิด สั่งสม ปรับเปลี่ยนตามเหตุปัจจัย

อยู่ในจิตใจ ระบบคิด พฤติกรรมความเคยชินและความสันทัดที่เรียกเป็นองค์รวมว่า “ชาวบ้าน” โดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการทดสอบในชีวิตจริง ผ่านกาลเวลา สถานการณ์และบริบททางเศรษฐกิจ สังคม ที่

เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง จึงเป็นธรรมดาที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายสิ่งหลายอย่างย่อมตกสมัยไปแล้ว ทว่าพร้อมกันนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกหลายอย่างก็ยังคงอยู่ หากแต่มีการปรับใช้สถานการณ์แล้วองงาม เจริญเติบโตต่อไป

ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านซึ่งเกิดจากความเชื่อของคนมี ๓ แบบ

๑. ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาการนับถือพระพุทธศาสนาที่มีพื้นฐานมาจากไสยศาสตร์เกิดพิธีกรรม ที่ปะปนระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์นอกจากนี้ยังมีความเชื่อย่อย ๆ ความเชื่อเรื่องภูตผีแห่งกรรม การปลัดพราก บุพเพสันนิวาส และอาานิสงส์ผลบุญ

๒. ความเชื่อทางไสยศาสตร์เป็นวิชาลึกลับ เกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เวทมนตร์คาถาจากความต้องการ ๒ ประการ ได้แก่ ปิยะ ทำให้เกิดความรัก ความโชคดีความสุข และความสำเร็จ กายะ เป็นเครื่องทำลายเครื่องป้องกัน และเครื่องกำจัดอปมงคลทำให้เกิดมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์นรก สวรรค์ยักษ์อสูรกาย ของวิเศษ และอาถรรพณ์

๓. ความเชื่อทางโหราศาสตร์การทายทักเกี่ยวกับอนาคต ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามโชคชะตา และความฝันคุณสมบัตินของผู้ทรงภูมิปัญญาไทย

ผู้ทรงภูมิปัญญาไทย หมายถึง บุคคลที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน แล้วนำภูมิปัญญานั้นไปใช้ประโยชน์เพื่อดำรงชีวิตได้สำเร็จ มีผลงานดีเด่น ได้รับการยกย่องเป็นผู้เชี่ยวชาญสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงภูมิปัญญาแต่ละสาขาให้แพร่หลาย

ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง บุคคลที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนประสบความสำเร็จ สามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้เหมาะสม

ครูภูมิปัญญา หมายถึง บุคคลผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหนึ่งด้านใด เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่สาธารณชน ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย

๑. เป็นคนดีมีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพต่าง ๆ มีผลงานด้านการพัฒนาท้องถิ่นของตน และได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปอย่างกว้างขวาง ทั้งยังเป็นผู้ใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาของตนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงวิถีชีวิตโดยตลอด

๒. เป็นผู้คงแก่เรียน ขยันหมั่นเพียร และหมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ผู้ทรงภูมิปัญญาจะเป็นผู้ที่หมั่นศึกษา แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง เรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ เป็นผู้ลงมือทำโดยทดลองทำตามที่ได้รับ ได้ศึกษามา ทำจนประสบความสำเร็จ

๓. เป็นผู้นำของท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญาส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่สังคม ในแต่ละท้องถิ่นยอมรับให้เป็นผู้นำ ทั้งผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ และผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งสามารถเป็นผู้นำของท้องถิ่นและช่วยเหลือผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

๔. เป็นผู้ที่สนใจปัญหาของท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญาล้วนเป็นผู้ที่สนใจปัญหาของท้องถิ่น เอาใจใส่ศึกษาปัญหา หาทางแก้ไข และช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนของตนและชุมชนใกล้เคียงอย่างไม่ย่อท้อ จนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของสมาชิกและบุคคลทั่วไป และชุมชนท้องถิ่น คิดค้นนำสิ่งที่มีในท้องถิ่นมาใช้จนเกิดประโยชน์

๕. เป็นผู้ขยันหมั่นเพียร ผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นผู้ขยันหมั่นเพียร ลงมือทำงานและผลิตผลงานอยู่เสมอ ปรับปรุงและพัฒนาผลงานให้มีคุณภาพมากขึ้นอีกทั้งมุ่งทำงานของตนอย่างต่อเนื่องจนพัฒนาผลงานเป็นขั้น OTOP และเพิ่มพูนค่าสินค้าได้

๖. เป็นนักปกครองและประสานประโยชน์ของท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญา นอกจากเป็นผู้ที่ประพฤติตนเป็นคนดี จนเป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไปแล้ว ผลงานที่ท่านทำยังถือว่ามียุทธศาสตร์ จึงเป็นผู้ที่มีทั้ง “ครองตน ครองคน และครองงาน” ทำให้คนในท้องถิ่น เกิดความรักความผูกพัน

๗. มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เป็นเลิศ เมื่อผู้ทรงภูมิปัญญาที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เป็นเลิศ เป็นวิทยากร มีผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและบุคคลทั่วไป ทั้งชาวบ้าน นักวิชาการ นักเรียน นิสิต/นักศึกษา โดยอาจเข้าไปศึกษาหาความรู้ หรือเชิญท่านเหล่านั้นไปเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ได้

๘. เป็นผู้ที่มีปัญญารอบรู้และเชี่ยวชาญจนได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ ผู้ทรงภูมิปัญญา ครูภูมิปัญญา ต้องเป็นผู้มีปัญญารอบรู้และเชี่ยวชาญ รวมทั้งสร้างสรรค์ผลงานพิเศษใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและมนุษยชาติอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

สาขาภูมิปัญญาไทย

การกำหนดสาขาภูมิปัญญาไทยไว้อย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่หน่วยงาน องค์กร และนักวิชาการแต่ละท่านนำมากำหนด ในภาพรวมภูมิปัญญาไทยสามารถแบ่งได้เป็น ๑๐ สาขาดังนี้

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิมซึ่งคนสามารถพึ่งพตนเองในภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน วนเกษตร

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตผลเพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพตนเองทางเศรษฐกิจได้

๓. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการกองทุนและธุรกิจชุมชนทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ ศิลปะมวยไทย เป็นต้น

๘. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาท และหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา ตลอดทั้ง ด้านวรรณกรรมทุกประเภท เช่น การจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรต หนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นต้น

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน

ความคิด เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ที่เรียกว่า Cognitive System ซึ่งประกอบด้วยระบบประสาท ระบบสมอง และต่อมต่าง ๆ ทาหน้าที่คิดให้แก่ร่างกายและนักมานุษยวิทยาเชื่อว่าทำงานอยู่นอกเหนือจากการบงการของร่างกาย หมายถึง ทั้งส่วนที่เป็นจินตนาการและผลของการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม ซึ่งความคิดดังกล่าวนี้จะเป็นแหล่งสำคัญหรือที่มาของความรู้อันเป็นองค์ประกอบของภูมิปัญญาในลำดับถัดไป

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชალი

ความรู้ มีการนำมาใช้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ ภูมิรู้ ปรากฏอยู่ในแนวคิด ทฤษฎีญาณวิทยาที่ว่าด้วยทฤษฎีแห่งความรู้ การสืบค้นกำเนิดแห่งความรู้ และธรรมชาติของความรู้ การหาคำตอบว่าตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ หรือว่าความรู้เป็นเพียงการพิจารณาเทียบเคียง ซึ่งไม่ตรงกับข้อเท็จจริงและยังสืบค้นความรู้เรื่องกาล (Time) อวกาศ (Space) เนื้อสาร (Substance) สัมพันธภาพ (Relation) และความเป็นเหตุเป็นผล (Causality) องค์ความรู้เป็นหมวด ๆ (Category) ความรู้ หรือองค์ความรู้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาที่กล่าวข้างต้น

ความเชื่อ เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของสังคมมนุษย์ มนุษย์แต่ละกลุ่มมีความเชื่อแตกต่างกันไป ซึ่งความเชื่อก็คือความศรัทธาหรือยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นแกนสำคัญในการดำเนินชีวิตและความมั่นคงของสังคม ความเชื่อมีอยู่หลายระดับทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันอันเป็นความเชื่อโดยทั่วไป และความเชื่อที่เกี่ยวกับวิญญาณ โลกนี้ โลกหน้า ความดี ความชั่ว นรก สวรรค์ บาปบุญคุณโทษ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในภูมิปัญญา

ค่านิยม คือ สิ่งที่คนสนใจ ความปรารถนาอยากจะมี อยากจะเป็นที่ยกย่อง สรรเสริญ หรือเป็นสิ่งที่บังคับต้องทำ ต้องปฏิบัติ มีความรักและมีความสุขเมื่อได้เห็นหรือได้สิ่งเหล่านั้นมา ค่านิยมจึงเป็นพื้นฐานของการจัดรูปแบบพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ภายใน และแสดงออกเป็นพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ ทางกาย วาจา และความคิด โดยสรุปค่านิยมเป็นพื้นฐานสำคัญทางภูมิปัญญา เป็นบ่อเกิดพฤติกรรมของบุคคลแต่ละสังคม

ความเห็น คือ ภาวะที่เกิดขึ้นหลังจากบุคคลหรือชุมชน ได้พิจารณาและใคร่ครวญโดยรอบคอบแล้ว จึงลงมติตัดสินใจ ว่าควรจะแสดงออกในลักษณะอย่างไร เช่น เห็นด้วย ทาตาม ยอมรับ ปฏิเสธ ร่วมมือ กระทำหรือดาเนินการ ด้วยเห็นว่าดี ชั่ว เหมาะสม ไม่เหมาะสม เป็นบาป เป็นบุญ เป็นต้น ซึ่งความเห็นในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นภูมิปัญญาประการหนึ่งที่มีผลสำคัญยิ่งต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาทั้งกาย วาจา และจิตใจ

ความสามารถ หมายถึง ศักยภาพและประสิทธิภาพที่มีอยู่ภายในบุคคล เช่น ชุมชนในการที่จะจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่งในลักษณะเดียวกับสิ่งที่เรียกว่า “พรสวรรค์” ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะทางกายและจิตใจร่วมกัน โดยแต่ละคนหรือชุมชนย่อมจะต้องมีแตกต่างกัน เช่น การที่บางคนสามารถปาธนูได้ดี ลาดับเนื้อหาและการแสดงทุกอย่างเป็นที่ชื่นชม ซึ่งถือว่าเป็นผลมาจากความสามารถที่มีอยู่ในบุคคลนั้น ๆ ฉะนั้นความสามารถจึงเป็นภูมิปัญญาอีกประการหนึ่ง

ความฉลาดไหวพริบ หมายถึง ทักษะที่ปรากฏอยู่ภายในจิตใจ หรือจิตวิญญาณ เป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้แก้ไขป้องกันควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ให้เกิดเป็นปัญหาขึ้นหรือให้เป็นไป ตามที่ตนเองหรือชุมชนต้องการ ดังนั้น องค์ประกอบของภูมิปัญญาจึงมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ภูมิปัญญาที่มีอยู่เกิดคุณค่าแก่ความภาคภูมิใจซึ่งได้แก่ความคิดที่เกิดจากการจินตนาการจากสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในสังคม ความรู้อาจเกิดจากภูมิความรู้ที่ได้จากการทดสอบทดลองหลายครั้งจนได้ความรู้ที่แท้จริง ความเชื่อถืออันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีบาปบุญคุณโทษ และจิตวิญญาณเข้ามาเกี่ยวข้องกับค่านิยมที่คนในสังคมให้การยกย่องเชิดชูว่าเป็นสิ่งดีงาม ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้มีการสืบทอดแก่ลูกหลาน ความเห็นที่เกิดจากการพิจารณารอบคอบจากชุมชนจนเกิดการยอมรับด้วยความจริงใจ ความสามารถอันเกิดจากพรสวรรค์หรือจากการฝึกฝนจนสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ ความฉลาดไหวพริบการแก้ไข เช่นกัน ย่อมเกิดขึ้นจากจินตนาการ ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ และค่านิยม การสั่งสมประสบการณ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จนสามารถสร้างองค์ความรู้และสังเคราะห์ใหม่ให้มีความก้าวหน้าและนำมาใช้งานได้ดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความสำคัญของภูมิปัญญา ได้แบ่งความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ๔ ประการ คือ

ความรู้และระบบความรู้ ภูมิปัญญาไม่ใช่สิ่งที่เกิดแวบขึ้นมาในหัว แต่เป็นระบบความรู้ที่ชาวบ้านมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เป็นระบบความรู้ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ ฉะนั้นในการศึกษาเข้าไปดูว่าชาวบ้าน “รู้อะไร” อย่างเดียวไม่พอต้องศึกษาด้วยว่าเขาเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นอย่างไร

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

องค์การบริหารส่วนตำบลพันชალი

การสั่งสมและการกระจายความรู้ ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสม และกระจาย ความรู้ ความรู้นั้น ไม่ได้ลอยอยู่เฉย ๆ แต่ถูกนำมาบริการคนอื่น เช่น หมอพื้นบ้าน ชุมชน สั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวคน ๆ หนึ่ง โดยมีกระบวนการที่ทำให้เขาสั่งสมความรู้ เราควรศึกษาด้วยว่ากระบวนการนี้เป็นอย่างไร หมอคนหนึ่งสามารถสร้างหมอคนอื่นต่อมาได้อย่างไร

การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านไม่ได้มีสถาบันถ่ายทอดความรู้แต่มีกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน ถ้าเราต้องการเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น เราต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งด้วย

การสร้างสรรคและปรับปรุง ระบบความรู้ของชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่แต่ถูกปรับเปลี่ยน ตลอดมา โดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง เรายังขาดการศึกษาว่าชาวบ้านปรับเปลี่ยนความรู้ และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างไร

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน

แบ่งเป็นสาขา ๑๐ สาขาดังนี้

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนามาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำ การเกษตรแบบผสมผสาน วนเกษตร เกษตรธรรมชาติไร่นาสวนผสม และสวนผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิตการแก้ไขปัญหาโรคและแมลง และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตผล เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัยประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิต และการจำหน่าย ผลิตผลทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกัน และรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง ทางด้านสุขภาพ และอนามัยได้ เช่นการนวดแผนโบราณ การดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน การดูแลและรักษาสุขภาพแผนโบราณไทย เป็นต้น

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุล และยั่งยืน เช่น การทำแนวปะการังเทียม การอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดการป่าต้นน้ำ และป่าชุมชน เป็นต้น

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสม และบริการกองทุน และธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตรา และโภคทรัพย์ เพื่อส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน เช่น การจัดการเรื่องกองทุนของชุมชน ในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์และธนาคารหมู่บ้าน เป็นต้น

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เช่น การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาลของชุมชน การจัดระบบสวัสดิการบริการในชุมชน การจัดระบบสิ่งแวดล้อมในชุมชน

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆเช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทศนศิลป์ คีตศิลป์ ศิลปะมวยไทย เป็นต้น

๘. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กรชุมชนต่างๆ ให้สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ ตามบทบาท และหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท เช่น การจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรต หนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ เป็นต้น

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดผลดีต่อบุคคล และสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีชาวนา เป็นต้น

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

ประวัติตำบลพันชาลี

ตำบลพันชาลีมีประวัติความเป็นมาโดยมีผู้เล่าสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคนว่า มีเจ้าเมืององค์หนึ่งต้องการช้างเผือกไปไว้ประดับบารมีจึงได้จัดหาผู้มีความสามารถในการคล้องช้างจำนวนพันคน พร้อมทั้งจัดช้างต่อจำนวนพันเชือกและจัดหาสาลีบรรทุกสิ่งของอีกพันเล่ม (คำว่า สาลี หมายถึง ล้อเกวียนชนิดหนึ่งที่ใช้บรรทุกสิ่งของมีลักษณะคล้ายเกวียนโบราณมีคันทองยาว) แล้วจัดให้มีพลคล้องช้างไปพักแรมอยู่ในป่าสักแห่งหนึ่ง เพื่อคัดเลือกช้างเผือก ผู้คล้องช้างได้พบช้างเผือกใกล้คลองลึกใกล้ป่าสัก จึงจับช้างมาถวายเจ้าเมือง เมื่อเจ้าเมืองได้ช้างเผือกตามประสงค์แล้วจึงยกพลกลับ

ครั้งต่อมาได้มีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยในป่าแห่งนี้ ได้ทำการถางป่าและตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย และตั้งชื่อหมู่บ้านตามตำนานเดิม คือ สถานที่พักของผู้จับช้างพัง ชื่อว่า " บ้านชั้วพัน" ปัจจุบันคือ "บ้านสุพรรณพนมทอง" สถานที่คล้องช้างได้ เรียกว่า "ทุ่งหมอลือเอ็ก" (สถานที่เลือกคล้องช้าง) อยู่ใกล้บ้านชั้วพันนั่นเอง ส่วนสถานที่พักสาลี ครั้งแรก เรียกว่า " บ้านพันชาลี " ต่อมาเมื่อครั้งสมัยอาจารย์สละ เพิ่มไทย อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดพันชาลี ได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านเป็น " บ้านพันชาลี " ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๓ จนถึงทุกวันนี้

ตำบลพันชาลีอดีตเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ขึ้นอยู่กับตำบลนครป่าหมาก อำเภอบางกระทุ่ม ต่อมาได้แยกมาขึ้นกับตำบลท่าหมื่นราม อำเภอวังทอง และมีหมู่บ้านแยกเพิ่มหลายหมู่บ้าน จึงแยกมาเป็นตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง ในเวลาต่อมา และได้ประกาศจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล โดยประกาศของกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๓๘ และปัจจุบันจัดเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง (ตามประกาศองค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี ลงวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๕๓ /โดยมติ ก.อบต.จังหวัดพิษณุโลก ในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๕๒ เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๒)

๒.๑ สภาพทั่วไป

ที่ตั้งและอาณาเขต

องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี เป็นตำบลหนึ่งในจำนวน ๑๑ ตำบลของอำเภอวังทอง ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอวังทอง ห่างจากอำเภอวังทองไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๑ ระยะทางประมาณ ๓๐ กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดพิษณุโลกประมาณ ๔๗ กิโลเมตร พื้นที่รับผิดชอบประมาณ ๑๒๗.๐๕

ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๗๙,๔๐๖ ไร่ ครอบคลุมทั้งตำบลจำนวน ๑๗ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ - ๑๗ และมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลและอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลหนองพระและตำบลท่าหมื่นราม
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอบางกระทุ่มและอำเภอสามโก้
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอเนินมะปราง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอบางกระทุ่ม

ภูมิประเทศ

เป็นที่ราบลุ่ม ลักษณะลาดเอียงจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีคลองวัดตายม คลองสะท้อนและคลองฝายเป็นลำน้ำสายหลักของตำบล ซึ่งเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่สำคัญ โดยมีชุมชนบ้านเรือนเกาะกลุ่มอยู่ตามลำน้ำดังกล่าวเป็นกลุ่ม ๆ ตลอดสาย สภาพพื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูกข้าว พืชไร่ ทำสวนผลไม้ และการเกษตรอื่น ๆ

สภาพทางเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ของตำบลพันชาลีประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ รองลงมาคือ อาชีพรับจ้างทั่วไป และค้าขายตามลำดับ

- เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปี ๒๕๕๕/๕๖ จำนวน ๑,๑๕๒ คน

หน่วยธุรกิจในเขต อบต.

- ธนาคาร	-	แห่ง
- โรงแรม	-	แห่ง
- ปั้มน้ำมันและก๊าซ	๓๑	แห่ง
- โรงงานอุตสาหกรรม	-	แห่ง
- โรงสี	๓	แห่ง
- สหกรณ์นิคม	๑	แห่ง (สหกรณ์นิคมพันชาลี จำกัด)

สภาพทางสังคม

สถานศึกษา

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (รับถ่ายโอนจาก สปช.๑ แห่ง)	๒	แห่ง
- โรงเรียนประถมศึกษา	๗	แห่ง
- โรงเรียนขยายโอกาสการศึกษา	๒	แห่ง
- โรงเรียน / สถาบันชั้นสูง	-	แห่ง
- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	๑๑	แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- วัด	๑๑	แห่ง/ สำนักสงฆ์	๓	แห่ง
- มัสยิด	-			แห่ง
- ศาลเจ้า	-			แห่ง
- คริสตจักร	-			แห่ง

สาธารณสุข

- โรงพยาบาลของรัฐบาล/เอกชน - เตียง - แห่ง
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ๒ แห่ง
- อัตราการมีและการใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ ๙๙

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- ที่พักสายตรวจ สภ.อ. วังทอง ๑ แห่ง

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม มีถนนลาดยางเป็นถนนสายหลักซึ่งใช้เป็นเส้นทางเข้าไปสู่หมู่บ้านเชื่อมต่อเขตอำเภอเนินมะปรางและตำบลท่าหมื่นราม และมีถนนคอนกรีต และถนนลูกรังเป็นถนนสายซอยภายในหมู่บ้าน

การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์อนุญาต ๑ แห่ง
- สถานีโทรคมนาคมอื่น ๆ - แห่ง
- มีตู้โทรศัพท์สาธารณะในหมู่บ้าน - ตู้
- สัญญาณไฟกระพริบ ๗ จุด

สาธารณูปโภค

ไฟฟ้า ราษฎรในตำบลมีไฟฟ้าใช้เกือบทุกครัวเรือน ยกเว้นเกษตรกรที่สร้างบ้านอยู่ในไร่นาและอยู่ห่างจากหมู่บ้าน ซึ่งไม่สามารถขยายเขตไฟฟ้าได้ เนื่องจากไม่คุ้มทุนกับการขยายเขตไฟฟ้า

น้ำประปา ราษฎรในตำบลมีน้ำประปาใช้ จากประปาของหมู่บ้านครบทุกหมู่บ้าน แต่ยังไม่ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน ราษฎรที่ไม่มีน้ำประปาใช้ส่วนใหญ่จะใช้น้ำอุปโภค บริโภคจาก บ่อน้ำตื้น , สระน้ำ และแหล่งน้ำธรรมชาติอื่น ๆ

แหล่งน้ำธรรมชาติ

- ลำน้ำ , ลำห้วย ๔ สาย
- บึง , หนองอื่น ๆ ๑๒ สาย

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ฝาย ๘ แห่ง
- บ่อน้ำตื้น(ที่ใช้การได้) ๖๔๘ แห่ง
- บ่อโยก ๓๗ แห่ง

แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติในเขตตำบลพันชาลี จะมีอยู่ ๒ ลักษณะ คือ

๑. **วนอุทยานเขาพนมทอง** ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑๓ บ้านเนินประเสริฐ มีอ่างเก็บน้ำพื้นที่เก็บน้ำประมาณ ๕๐๐ ไร่ (เฉพาะพื้นที่อ่างเก็บน้ำโจน ต. พันชาลี ประมาณ ๒๐๐ ไร่) ช่วงฤดูแล้งในเดือน เมษายน ของทุกปี จะมีประชาชนมาท่องเที่ยวกันเป็นจำนวนมาก ตลอดทั้งมีร้านค้า ร้านอาหาร มาบริการนักท่องเที่ยวด้วย

๒. **ทิวทัศน์** ของตำบลพันชาลี และสวนผลไม้ โดยจะเห็นได้จาก หมู่ที่ ๑๓ บ้านเนินประเสริฐ ซึ่ง

จะมีภูเขาพนมทอง เมื่อมองลงมาด้านล่างจะเห็นทิวทัศน์ของตำบลพันชาลี และตำบลใกล้เคียง รวมทั้งเขตของอำเภอเนินมะปรางบางส่วน ส่วนการปลูกสวนผลไม้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสวนมะม่วง และมะปราง จะพบมากที่สุดที่หมู่ที่ ๑๖ บ้านคลองวังเรือ นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมและชิมผลไม้ตามฤดูกาล

ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

พื้นที่ป่าในเขตตำบลพันชาลี ส่วนใหญ่จะเป็นป่าไม้เบญจพรรณ ซึ่งมีอยู่บริเวณ หมู่ที่ ๘,๑๗,๑๓,๑๔ โดยมีพื้นที่ประมาณ ๗,๑๐๐ ไร่ และมีลักษณะของป่าอีกชนิดหนึ่งคือ พื้นที่ป่าที่เกษตรกรปลูกขึ้นเองโดยไม้ที่ปลูกส่วนใหญ่จะเป็นไม้จำพวก ไม้สัก ไม้ยูคาลิปตัส สะเดา เป็นต้น โดยมีพื้นที่ประมาณ ๔๕๘ ไร่

มวลชนจัดตั้ง

- ลูกเสือชาวบ้าน	๓	รุ่น		
- ไทยอาสาป้องกันชาติ	๒	รุ่น		
- อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน	๒	รุ่น	จำนวน ๘๖	คน
- ลูกเสือชาวบ้าน อปพร.	๑	รุ่น	จำนวน ๑๒๙	คน
- ลูกเสือชาวบ้านตำรวจบ้าน	๒	รุ่น	จำนวน ๑๒๘	คน
- ลูกเสือชาวบ้านอาสาสมัครพิทักษ์ป่า	๑	รุ่น	จำนวน ๒๐	คน

การรวมกลุ่มของประชาชน จำนวนกลุ่มทุกประเภท ๔๖ กลุ่ม แยกเป็น

- กลุ่มอาชีพ	๑๗	กลุ่ม
- กลุ่มออมทรัพย์	๑๔	กลุ่ม
- กลุ่มอื่น ๆ	๑๕	กลุ่ม

ด้านเกษตรกรรม

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

๑. สาขาด้านการเกษตรกรรม

ประวัติ

ชื่อ นายอุตร นามสกุล ตรีนาวงษ์

อายุ ๕๓ ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๑๒๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านการเกษตรกรรม ผู้ทำโครงการโคกหนองนาโมเดล

โคกหนองนาโมเดล คือ การจัดการพื้นที่ทางการเกษตรอย่างยั่งยืน โดยการออกแบบพื้นที่ให้มี ๓ องค์ประกอบหลัก คือ “โคก” พื้นที่สูง สำหรับปลูกป่า ปลูกพืชผัก ปลูกที่อยู่อาศัย “หนอง” สำหรับกักเก็บน้ำ ใช้ในการชลประทาน “นา” สำหรับทำนา และ ปลูกข้าว เพื่อให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตร พร้อมกับ บริหารจัดการน้ำได้อย่างยั่งยืน สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างพอเพียง ตามแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ อันเป็นแนวพระราชดำริ หรือ “ศาสตร์พระราชา” ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

ดังที่กล่าวไปแล้วว่า โคกหนองนา มี ๓ องค์ประกอบหลัก คือ “โคก” พื้นที่สูง สำหรับปลูกป่า ปลูกพืชผัก ปลูกที่อยู่อาศัย “หนอง” สำหรับกักเก็บน้ำ ใช้ในการชลประทาน “นา” สำหรับทำนา และ ปลูกข้าว แต่หากจะให้สมบูรณ์จริง ๆ ยังมีอีก ๒ องค์ประกอบหลัก คือ คลองไส้ไก่ และ คันนาทองคำ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. โคก

ใช้ดินที่ได้จากการขุดหนองน้ำ มาถมดินภายในพื้นที่ให้สูงขึ้นเป็นโคก ในสัดส่วน ๔๐% ของพื้นที่ โดย ๓๐% ของพื้นที่ แบ่งไว้สำหรับปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ และ ไม้เศรษฐกิจ เพื่อให้พอกิน พอใช้ พออยู่ พอมีเงิน โดยชนิดของต้นไม้ที่ปลูก ควรมีความสูง ๕ ระดับด้วย คือ ไม้สูง ไม้กลาง ไม้เตี้ย ไม้เรียดิน และ พืชหัว อีก ๑๐% แบ่งสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย และ เลี้ยงสัตว์ การปลูกไม้สูง ๕ ระดับ นอกจากจะช่วยเพิ่มความหลากหลายให้กับระบบนิเวศ และสามารถอุ้มน้ำในดินได้ดีขึ้นแล้ว ยังช่วยบดบังแสงแดด ทำให้บ้านมีความร่มเย็นขึ้นอีกด้วย

๒. หนอง

ขุดหนองเป็นจุด ๆ ในสัดส่วน ๓๐% ทั่วทั้งพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งกักเก็บน้ำยามหน้าฝน ไว้ใช้ในหน้าแล้ง โดยหนองนั้น จะมีรูปทรงอะไรก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นรูปเรขาคณิต แต่ควรมีระดับความตื้น – ความลึก ไม่เท่ากันบ้าง เป็นหลัก และไม่ควรงวางจนเกินไป เพื่อไม่ให้หน้าดินแสงแดด จนระเหยออกไปหมด

๓. นา

แบ่งพื้นที่ ๓๐% สำหรับทำเป็นไร่นาไว้ปลูกข้าว จะช่วยให้มีผลผลิต เก็บไว้รับประทานในครอบครัว หรือ เก็บผลผลิตขายก็ได้

๔. คลองไส้ไก่

ทำเป็นคลองเล็ก ๆ คดโค้งไปรอบ ๆ พื้นที่ เชื่อมระหว่างหนองที่ขุดไว้ตามจุดต่าง ๆ จะช่วยให้เก็บกักน้ำได้เพิ่มมากขึ้น และมีแหล่งน้ำรอบ ๆ พื้นที่ สามารถรดน้ำพืชผักได้ง่าย ช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่

๕. คันนาทองคำ

ยกหัวคันนาให้สูง ส่วนฐานคันนา ให้ถมให้กว้าง จะช่วยกักเก็บน้ำในไร่นา ทำให้นาเป็นน่าน้ำลึก ช่วยควบคุมหญ้า ทำให้ข้าวออกรวงใหญ่ ให้ผลผลิตดี และ ยังมีพื้นที่สำหรับปลูกพืชผักผลไม้บนหัวคันนา สามารถเก็บผลผลิตไว้กินในครัวเรือน หรือ จะเก็บขายสร้างรายได้ ก็ได้ด้วย

- โครงการโคกหนองนา ณ บ้านนายอุดร ตรีนาวงษ์ ๑๒๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เป็นการจัดการพื้นที่ซึ่งเหมาะกับพื้นที่การเกษตรซึ่งเป็นผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่ เข้ากับภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ โคก-หนอง-นา โมเดล เป็นการทำที่ให้ธรรมชาติจัดการตัวมันเองโดยมี มนุษย์เป็นส่วนส่งเสริมให้มันสำเร็จเร็วขึ้นอย่างเป็นระบบ

ภาพแสดง พื้นที่ทำโครงการโคกหนองนา ณ บ้านนายอุดร ตรีนาวงษ์

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นายสมปอง นามสกุล ผลสุต

อายุ ๔๖ ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๗๗ หมู่ที่ ๙ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร. ๐๘๓๔๙๖๓๗๘๕

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านการเกษตรกรรม ผู้ทำโครงการโคกหนองนาโมเดล (เนื้อที่ ๑๐ ไร่)

การเน้นความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีพอกิน มีอาหารสามารถสนอง ความต้องการพื้นฐานหรือปัจจัยสี่ของครอบครัวได้ มีความ เป็นอยู่คุณภาพชีวิตที่ดีก่อน ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต ไม่ประมาท รู้จักการแบ่งปัน พึ่งตนเองและช่วยเหลือกัน ในครอบครัวได้ เริ่มต้นจากการเสริมสร้างคน ให้มีการเรียนรู้วิชาการ การสร้างแรงบันดาลใจในการน้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ตามแนวพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙) มาปรับใช้ โดยริเริ่มเปลี่ยนแปลงพื้นที่บ้านของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เปลี่ยนจากพื้นที่ว่างๆ ให้กลายเป็นที่สำหรับการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เช่น ปลาตุ๊ก ไก่ไข่ หมูหลุม ฯลฯ และปลูกผักสวนครัวพื้กทอง ผักชี มะเขือ พริก มะละกอ กัลย เป็นต้น ครอบครัวนายสมปอง ผลสุต ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๙ บ้านคลองคู่ ยังดำเนินชีวิตแบบพอเพียง มีการทำปุ๋ยหมักชีวภาพขึ้นใช้เองในครัวเรือนจากเศษอาหาร ใบไม้แห้ง

คำว่า เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้จำกัดไว้เพียงแค่เรื่องของเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ควรจะเรียกว่า ปรัชญา ความพอเพียง และหากขยายความปรัชญาของความพอเพียงแล้ว คือไม่ว่าจะกระทำการใดๆก็ตามต้องทำอย่างรู้จักพอประมาณ รู้จักการน าคความรู้ของตนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสังคม ให้ชุมชนสามารถอยู่ได้ด้วยตนเอง ความสำเร็จมีเมื่อสร้างครอบครัวที่พอเพียงได้ คือการใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง รู้จักพัฒนาตนเอง สิ่งที่จะตามมา คือ การเกิดขึ้นของชุมชนพอเพียง ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในการช่วยสนับสนุนและประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนสามารถเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับให้กับหมู่บ้านของตนและบุคคลที่สนใจ

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

ภาพแสดง พื้นที่ทำครัวเรือนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ณ บ้านนายสมปอง ผลสุด ผู้ใหญ่บ้าน ม. ๙

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ สมยงค์ นามสกุล สร้อยครบุรี

อายุ ๕๙ ปี เกิดวันที่ ๒ พ.ย. ๒๕๐๘

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๒๒๒/๒ หมู่ที่ ๔ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร. ๐๖๔๕๔๗๓๑๖๙

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านการเกษตรกรรม ผู้ทำโครงการโคกหนองนาโมเดล (๓ ไร่)

โคกหนองนาโมเดล คือ การพัฒนาจัดการพื้นที่ทางการเกษตร ซึ่งเป็นการผสมผสานของเกษตรทฤษฎีใหม่ร่วมกับภูมิปัญญาพื้นบ้านของไทยที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งต้องบอกว่าชื่อเรียกนี้ เป็นการจัดการสภาพแวดล้อมที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ โดยมนุษย์นำสิ่งที่มีอยู่นั้นมาส่งเสริมทำให้เกิดความสำเร็จในการทำเกษตรกรรมโดยเร็ว และเป็นระบบมากขึ้น ทั้งนี้ แต่ละคำของชื่อเรียกยังหมายถึงแนวทางการทำเกษตรแบบอินทรีย์ และการสร้างชีวิตที่มีความยั่งยืนอย่างที่สุด

โคกหนองนาโมเดล มีองค์ประกอบอย่างไร?

อย่างที่เรารู้ได้บอกไปว่าแต่ละคำของชื่อ เป็นแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์ และการสร้างวิถีชีวิตที่มีความยั่งยืนอย่างที่สุด ถ้ามองว่า โคกหนองนาโมเดล มีองค์ประกอบอย่างไร

โคก หรือ “พื้นที่สูง”

เป็นดินที่ถูกมนุษย์ขุดขึ้นมาจากการทำหนองน้ำ แล้วนำดินนั้นมาทำเป็นโคก บนโคกจะปลูกป่าโดยทำเป็นป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง สามารถปลูกพืช ผัก ผักสวนครัว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ หรือเลี้ยงปลา โดยจะทำให้การเป็นอยู่ของเกษตรกรเป็นแบบพอกินพอใช้ หรือตามแนวทางขั้นพื้นฐานแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งปกติแล้วได้มีการจำแนกการปลูกพืชตามแนวความสูงออกเป็น ๕ ระดับ ได้แก่

๑. ไม้หัวใต้ดิน อย่าง ขิง ข่า บุก มันมือเสือ กวางเครือ ฯลฯ
๒. ไม้เรี่ยดิน อย่าง ไม้เลื้อยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น รางจืด พริกไทย ฯลฯ
๓. ไม้เตี้ย ซึ่งเป็นไม้พุ่มเตี้ยที่ไม่ได้มีความสูงมากอยู่ใต้ไม้สูง และไม้กลางอย่าง มะเขือ พริก ติ้ว เหยียง ผักหวานบ้าน ฯลฯ

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

๔. ไม้กลาง โดยจะเป็นต้นไม้ที่ไม่ได้สูงมาก ส่วนใหญ่เป็นไม้ผลที่สามารถเก็บกินได้ อย่าง มังคุด มะม่วง กระท้อน ขนุน สะตอ ไข่ ฯลฯ

๕. ไม้สูง จะเป็นไม้เรือนยอดสูงที่มีอายุยืนนาน อย่าง ยางนา ตะเคียน เต็ง รัง ฯลฯ

และเมื่อถามถึงวิธีการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง อันที่จริงก็ได้ยุ่งยาก โดยเริ่มต้นจากการนำไม้ที่โตไวอย่าง แค มะรุม ไม้ผล สะเดา กล้วย อ้อย รวมถึงพืชผักที่มีอายุสั้นมาปลูก เพื่อเป็นแหล่งสร้างอาหารให้กับคนในครอบครัว

โคก-หนอง-นา โมเดล คือ การจัดการพื้นที่ซึ่งเหมาะกับพื้นที่การเกษตร ซึ่งเป็นผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่ เข้ากับภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ โคก-หนอง-นา โมเดล เป็นการที่ให้ธรรมชาติจัดการตัวมันเองโดยมี มนุษย์เป็นส่วนส่งเสริมให้มันสำเร็จเร็วขึ้น อย่างเป็นระบบ

โคก-หนอง-นา โมเดล ซึ่งเป็นแนวทางทำเกษตรอินทรีย์และการสร้างชีวิตที่ยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบดังนี้

๑. โคก: พื้นที่สูง

– ดินที่ขุดทำหนองน้ำนั้นให้นำมาทำโคก บนโคกปลูก “ป่า ๓อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง” ตามแนวทางพระราชดำริ

– ปลูกพืช ผัก สวนครัว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ทำให้พออยู่ พอกิน พอใช้ พอร่มเย็น เป็นเศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน ก่อนเข้าสู่ขั้นก้าวหน้า คือ ทำบุญ ทำทาน เก็บรักษา ค้าขาย และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย

– ปลูกที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศ

๒. หนอง: หนองน้ำหรือแหล่งน้ำ

– ขุดหนองเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้งหรือจำเป็น และเป็นที่รับน้ำยามน้ำท่วม (หลุมขนมครก)

– ขุด “คลองไส้ไก่” หรือคลองระบายน้ำรอบพื้นที่ตามภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยขุดให้คดเคี้ยวไปตามพื้นที่เพื่อให้น้ำกระจายเต็มพื้นที่เพิ่มความชุ่มชื้น ลดพลังงานในการรดน้ำต้นไม้

– ทำ ฝายทดน้ำ เพื่อเก็บน้ำเข้าไว้ในพื้นที่ให้มากที่สุด โดยเฉพาะเมื่อพื้นที่โดยรอบไม่มีการกักเก็บน้ำ น้ำจะหลากลงมายังหนองน้ำ และคลองไส้ไก่ ให้ทำฝายทดน้ำเก็บไว้ใช้ยามหน้าแล้ง

– พัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ ทั้งการขุดลอก หนอง คู คลอง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้ง และเพิ่มการระบายน้ำยามน้ำหลาก

๓. นา

- พื้นที่นาชั้นให้ปลูกข้าวอินทรีย์พื้นบ้าน โดยเริ่มจากการฟื้นฟูดิน ด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ยั่งยืน คีนชีวิตเล็กๆ หรือจุลินทรีย์กลับคืนแผ่นดินใช้การควบคุมปริมาณน้ำในนาเพื่อคุมหญ้า ทำให้ปลอดสารเคมีได้ ปลอดภัยทั้งคนปลูก คนกิน

- ยกคันนาให้มีความสูงและกว้าง เพื่อใช้เป็นที่รับน้ำยามน้ำท่วม ปลูกพืชอาหารตามคันนา

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ จ.ส.อ.วิสัยทัศน์ นามสกุล บุณยมัย

อายุ ๖๖ ปี เกิดวันที่ ๒๖ ธ.ค. ๒๕๐๑

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๒๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร. ๐๘๓๕๒๔๖๑๙๙

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านการเกษตรกรรม ผู้ทำโครงการโคกหนองนาโมเดล

“โคก หนอง นา โมเดล” คือ การจัดการพื้นที่ซึ่งเหมาะกับพื้นที่การเกษตร ซึ่งเป็นผสมผสานเกษตรทฤษฎีใหม่ เข้ากับภูมิปัญญาพื้นบ้านที่อยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติในพื้นที่นั้น ๆ โคก หนอง นา โมเดล เป็นการที่ให้ธรรมชาติจัดการตัวมันเองโดยมี มนุษย์เป็นส่วนส่งเสริมให้มันสำเร็จเร็วขึ้น อย่างเป็นระบบ ซึ่งโคก หนอง นา โมเดล ซึ่งเป็นแนวทางทำเกษตรอินทรีย์และการสร้างชีวิตที่ยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

๑. โคก : พื้นที่สูง ดินที่ขุดทำหนองน้ำนั้นให้นำมาทำโคก บนโคกปลูก “ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง” ตามแนวทางพระราชดำริ ปลูกพืช ผัก สวนคร้ว เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ทำให้พอกอยู่ พอกิน พอใช้ พอรับเย็น เป็นเศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน ก่อนเข้าสู่ขั้นก้าวหน้า คือ ทำบุญ ทำทาน เก็บรักษา ค้าขาย และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ปลูกที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศ

๒. หนอง : หนองน้ำหรือแหล่งน้ำ ขุดหนองเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้งหรือจำเป็น และเป็นที่รับน้ำยามน้ำท่วม (หลุมขนมครก) ขุด “คลองไส้ไก่” หรือคลองระบายน้ำรอบพื้นที่ตามภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยขุดให้คดเคี้ยวไปตามพื้นที่เพื่อให้น้ำกระจายเต็มพื้นที่เพิ่มความชุ่มชื้น ลดพลังงานในการรดน้ำต้นไม้/ทำฝายทดน้ำเพื่อเก็บน้ำเข้าไว้ในพื้นที่ให้มากที่สุด โดยเฉพาะเมื่อพื้นที่โดยรอบไม่มีการกักเก็บน้ำ น้ำจะไหลลงมายังหนองน้ำและคลองไส้ไก่ให้ทำฝายทดน้ำเก็บไว้ใช้ยามหน้าแล้ง พัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ ทั้งการขุดลอก หนอง คู คลอง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้ง และเพิ่มการระบายน้ำยามน้ำหลาก

๓. นา : พื้นที่นาให้ปลูกข้าวอินทรีย์พื้นบ้าน โดยเริ่มจากการฟื้นฟูดิน ด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ยั่งยืน คั้นชีวิตเล็ก ๆ หรือจุลินทรีย์กลับคืนแผ่นดินใช้การควบคุมปริมาณน้ำในนาเพื่อคุมหญ้า ทำให้ปลอดสารเคมีได้ ปลอดภัยทั้งคนปลูก คนกิน ยกคันนาให้มีความสูงและกว้าง เพื่อใช้เป็นที่รับน้ำยามน้ำท่วม ปลูกพืชอาหารตามคันนา

รูปแบบการจัดสรรพื้นที่ใหม่จะเน้นเรื่องการเก็บน้ำ โดยได้ชุดสระน้ำจำนวน ๒ สระ เป็นสระใหญ่ลึก ๓ และ ๔ เมตร ไล่ระดับกัน บริเวณด้านหน้าแปลง และสระเล็ก ลึก ๑.๕ เมตร บริเวณท้ายแปลง นอกจากนี้ขอบนาแต่ละแปลง ก็ขุดร่องน้ำไว้รอบ กว้างลึกแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม เพื่อให้สามารถเก็บน้ำไว้ในแปลงนาได้ ในช่วงที่ฝนทิ้งช่วง หรือช่วงหมดฤดูทำนา น้ำที่ค้างอยู่ในร่อง ก็สามารถปลูกพืชน้ำ เช่น ผักบุ้งนา ซึ่งมีปริมาณมากพอที่จะแบ่งปันและเก็บไปขายได้ หรือใช้รดผักบนหัวคันนา ส่วนในช่วงแล้ง น้ำในร่องเริ่มแห้ง ก็สามารถสูบน้ำจากในบ่อใหญ่ในพื้นที่มารดพืชผักได้เลย

ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นางสาวบุญชิ้น นามสกุล บุญผ่อง

อายุ ๖๕ ปี เกิดวันที่ ๑๔ ต.ค. ๒๕๐๒

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๑๑๓ หมู่ที่ ๕ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก
อาชีพ เกษตรกร

โทร. ๐๙๕๖๗๑๙๕๖๒

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ลักษณะภูมิปัญญา การทำดอกไม้จันทน์

องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี ร่วมกับ สถานเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จัดโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพตำบลพันชาลี (กิจกรรมการทำดอกไม้จันทน์) ณ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหนองกาดำ หมู่ที่ ๕ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ตามปณิญาความร่วมมือทางวิชาการว่าด้วยโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่มหาวิทยาลัยนเรศวร ระหว่างมหาวิทยาลัยนเรศวร กับ องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี โดยมีกลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน และผู้สนใจทั่วไปเข้ารับการอบรม จำนวน ๕๐ คน วัตถุประสงค์เพื่อยกระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ และสร้างรายได้ให้กับประชาชน

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นางมณี นามสกุล ชุ่มฤทัย

อายุ ๕๑ ปี เกิดวันที่ ๒๗ ม.ค. ๒๕๑๓

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๔๕๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร. ๐๙๔๗๔๕๖๖๕๔

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ลักษณะภูมิปัญญา การทำพวงหรีด

องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี ร่วมกับ สถานเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จัดโครงการฝึกอบรมส่งเสริมอาชีพตำบลพันชาลี (กิจกรรมการทำพวงหรีด) ณ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหนองกาดำ หมู่ที่ ๕ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ตามปฏิญญาความร่วมมือทางวิชาการว่าด้วยโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่มหาวิทยาลัยนเรศวร ระหว่างมหาวิทยาลัยนเรศวร กับ องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี โดยมีกลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน และผู้สนใจทั่วไปเข้ารับการอบรม จำนวน ๕๐ คน วัตถุประสงค์เพื่อยกระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ และสร้างรายได้ให้กับประชาชน

และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นายสมพงษ์ นามสกุล รอดอินทร์

อายุ ๖๖ ปี เกิดวันที่ ๒๙ ม.ค. ๒๕๐๑

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๓๒/๔ หมู่ที่ ๕ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร. ๐๘๗๕๖๒๖๔๘๙

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ลักษณะภูมิปัญญา ประดิษฐ์ไม้กวาดดอกหญ้า/ทางมะพร้าว

องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี ร่วมกับ สถานเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ออกบริการวิชาการแก่ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การทำไม้กวาดดอกหญ้า” ณ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านหนองกาดำ หมู่ที่ ๕ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการและสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองและชุมชนได้

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นายสุด นามสกุล เกิดสุภา

อายุ ๖๖ ปี เกิดวันที่ ๙ ม.ค. ๒๕๐๑

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๔๕๑ หมู่ที่ ๙ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร. ๐๖๓๘๐๓๐๒๑๕

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ลักษณะภูมิปัญญา ประดิษฐ์ไม้กวาดดอกหญ้า/ทางมะพร้าว

“ไม้กวาดดอกหญ้า” ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชุมชน วิถีชีวิต การรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้านได้ก่อเกิดและสืบทอดกันมา ในชุมชนหมู่บ้านเมื่อหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับสังคมสมัยใหม่ ภูมิปัญญาชาวบ้านก็มีการปรับตัวเช่นเดียวกัน ผู้ที่ได้เรียนรู้การทำไม้กวาดดอกหญ้า สามารถต่อยอดพัฒนาผลผลิตยึดเป็นอาชีพเสริมเพิ่มพูนรายได้ให้ครอบครัวได้ เนื่องจากไม้กวาดดอกหญ้าเป็นอุปกรณ์เครื่องใช้ที่ทุกบ้านจะต้องมีไว้ปัดกวาดทำความสะอาด ทำให้ตลาดไม้กวาดดอกหญ้ากว้าง อีกทั้งต้นทุนในการผลิตต่ำ ส่วนดอกหญ้ามี่ขึ้นเองตามธรรมชาติในพื้นที่ แต่มีจำนวนน้อยอาจไม่เพียงพอ จึงต้องรับซื้อจากที่อื่น

ภูมิปัญญาการทำไม้กวาดดอกหญ้า มีสืบทอดกันมายาวนาน จากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จนคนในชุมชนมีความผูกพันกันเหมือนญาติพี่น้องเพราะถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในครัวเรือนที่ทุกครัวเรือนต้องใช้ในการทำความสะอาดที่อยู่อาศัยเป็นประจำทุกวัน ฉะนั้นไม้กวาดจากดอกหญ้า ก็ยังคงมีอยู่ตามวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนต่อไป

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นายบุญช่วย นามสกุล ครุฑทิน

อายุ ๖๘ ปี เกิดวันที่ ๑๗ มิ.ย. ๒๔๙๙

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๕๒๗ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร. ๐๘๒๕๕๓๘๐๓๐

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ลักษณะภูมิปัญญา สานตระแกรง กระจัง และกระเป่าสาน

จากเส้นพลาสติกเหลือใช้เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน (เกิดมาจากเส้นที่มัดมากับกระป๋ปใส่กะปิ) เป็นปัญหาอย่างยิ่งกับสิ่งแวดล้อม หากนำไปเผา จะทำให้เกิดภาวะโลกร้อน หากนำไปทิ้งจะย่อยสลายช้าทำให้เกิดมลพิษ นายบุญช่วย หรือลุงดำ จึงมีแนวคิดที่จะ ประยุกต์เส้นพลาสติกดังกล่าวให้เกิดประโยชน์อีกทั้งมีความต้องการใช้เวลาว่างให้เกิด ประโยชน์ จึงเกิดความคิดที่จะสานเส้นพลาสติกในรูปแบบต่าง ๆ จากประสบการณ์ ได้มีการ สานเส้นพลาสติกให้เป็นรูปของตะกร้าต่าง ๆ จากรูปแบบง่าย ๆ พัฒนาจน มีรูปแบบการสานที่ซับซ้อนและหลากหลายขึ้น เช่น สานตะกร้าหัว , สานตะกร้าใส่ผ้า , สานกระเป่าสะพาย , สานกล่องกระดาษทิชชู เป็นต้น

งานส่งเสริมวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นางประภาศรี นามสกุล ชุนทอง

อายุ ๖๖ ปี เกิดวันที่ ๓ มิ.ย. ๒๕๐๑

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๑๓๖/๑ หมู่ที่ ๖ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร. -

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ลักษณะภูมิปัญญา ประดิษฐ์ไม้กวาดดอกหญ้า

การทำไม้กวาดดอกหญ้าถือเป็นการส่งเสริมอาชีพของคนในหมู่บ้านมีการรวมกลุ่มกันทำไม้กวาดดอกหญ้า สามารถทำเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมที่สามารถทำได้ตลอดทั้งปี ทำให้มีความมั่นคง มีรายได้แน่นอน เด็กนักเรียนใช้เวลาว่างหลังเลิกเรียน วันหยุดและปิดเทอม สามารถช่วยพ่อแม่ผู้ปกครองทำไม้กวาด มีรายได้เป็นของตนเองใช้จ่ายส่วนตัว เก็บออม ลดภาระของพ่อแม่ ส่วนผู้สูงอายุที่ต้องอยู่บ้านประจำ มีเวลา ทำไม้กวาด มีเพื่อนทำ พูดคุยทำให้ไม่เหงา มีรายได้ มองเห็นคุณค่าในตัวเองชีวิตมีความสุข

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นางพยุง นามสกุล สิบหมื่นเปี่ยม

อายุ ๗๓ ปี เกิดวันที่ ๒๖ ส.ค. ๒๔๙๔

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๑๓๖/๑ หมู่ที่ ๖ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ แม่บ้าน

โทร. -

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ลักษณะภูมิปัญญา ประดิษฐ์ไม้กวาดดอกหญ้า/ทางมะพร้าว

เกิดจากความต้องการใช้ไม้กวาดใช้ชีวิตประจำวันกวาดพื้นบ้าน กวาดบริเวณต่างๆ เสียค่าใช้จ่ายในการซื้อไม้กวาดมาก อีกทั้งในหมู่บ้านมีลำไม้ไผ่ที่พอจะทำเป็นด้ามไม้กวาดได้อยู่แล้ว จึงต้องการทำไม้กวาดไว้ใช้ในครัวเรือนโดยเริ่มจากคนในครอบครัวสอนให้หัดทำไม้กวาด

อุปกรณ์ในการทำไม้กวาดดอกหญ้า

๑. เข็มเย็บกระสอบ
๒. เชือกฟาง
๓. ไม้ไผ่ ความยาวประมาณ ๘๐ ซม.
๔. ดอกหญ้า
๕. ตะปูขนาด ๑ นิ้ว จำนวน ๒ ตัว

ขั้นตอนการทำไม้กวาด

๑. นำดอกหญ้ามาทำความสะอาดและตากแดดให้แห้งคัดเลือกเฉพาะดอกหญ้าที่มีคุณภาพดี

๒. นำดอกหญ้าปริมาณ ๑ กำมือ มัดให้เป็นวงกลม

๓. นำเข็มเย็บกระสอบ ซึ่งร้อยเชือกฟางไว้แล้ว แทงเข้าตรงกลางมัดดอกหญ้า แล้วถักขึ้นลงแบบทางปลา ให้ได้ ๓ ชั้น พร้อมจัดดอกหญ้าให้มีลักษณะแบน

๔. ตัดโคนดอกหญ้าให้เสมอกัน

๕. นำด้ามไม้ไผ่เจาะรูที่หัวไว้สำหรับห้อยเชือกและเจาะรูตรงปลายนำมาขัดด้วยก้อนจากนั้นเสียบเข้าตรงกลางมัดดอกหญ้า

๖. นำเชือกฟางมัดดอกหญ้าไว้ด้วยกัน โดยนำเชือกฟางมาสอดตรงรูที่เจาะ เพื่อป้องกันไม่ให้ดอกหญ้าออกจากกัน

๗. ตอกตะปูที่เตรียมไว้ เพื่อให้ดอกหญ้าติดกับด้ามไม้ไผ่ และมีความแข็งแรงขึ้น

* เคล็ดลับทำให้ไม้กวาดแข็งแรง ควรนำดอกหญ้าตากแดดให้แห้งสนิทก่อนมัด จะได้ไม้กวาดที่มีความแข็งแรงไม่หลุดง่าย เมื่อถึงเวลาใช้งาน

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นายทองดี นามสกุล ใจดี

อายุ ๖๖ ปี เกิดวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๐๑

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๗๗/๑ หมู่ที่ ๖ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร. -

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ลักษณะภูมิปัญญา สานไซดักปลา

ไซ เป็นเครื่องดักสัตว์น้ำ ใช้ดักตามช่องทางระบายน้ำขนาดเล็ก ส่วนมากใช้ดักระหว่างแปลงนา โดยจุดทางระบายน้ำที่คั่นนาในช่วงต้นฤดูการทำนาที่น้ำเริ่มไหลหลาก ปลาพล่านน้ำใหม่ออกวางไข่หากินทั่วพื้นผิวน้ำ ในทุ่งนา ไซพบเห็นได้ทั่วไป มีปลายแหลม ลำตัวรูปทรงกระบอก ก้นสอบแล้วตัดเป็นทอกลมที่ส่วนท้าย รูปทรงคล้ายจรวด ทำด้วยตอกไม้ไผ่ เหลาเป็นเส้นกลมมีความยาวประมาณ ๑๒๐ เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๐ เซนติเมตร บริเวณส่วนกลางแบ่งเป็นช่วงโดยใช้กิ่งไม้จากต้นข่อยหรือเหลาไม้ตัดเป็นวงกลม ซึ่งเตรียมไว้ล่วงหน้า เรียก กง หรือ ปลอก ใช้สำหรับผูกมัดส่วนกลางตัวไซให้คงรูปแข็งแรง ช่างจักสานแต่เดิม ทำปลอกด้วยการสานโดยใช้ตอกผิวไม้ที่ค่อนข้างแบน โดยการจัดตอกตั้ง (ตัวไซ) มาจัดเส้นให้ห่างกันพอสมควรแล้วใช้เส้นตอกสานมาสานขัดพร้อมกันชุดละห้าเส้นสานขัดเส้นตอกตั้งสลับขมยกลงบนล่างสลับเรื่อยไป โดยทำเป็นช่วงๆ ช่วยยึดให้ไซคงรูปแข็งแรง เรียก ลายปลอกห้า ใช้กับไซเรียก ไซปลอกห้า ปัจจุบันปรากฏพบน้อยมาก

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นายเฉลียว นามสกุล ทิวาลัย

อายุ ๔๕ ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๔๘ หมู่ที่ ๓ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร. ๐๘๘๑๗๓๕๒๙๒

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ลักษณะภูมิปัญญา ตีมีด

การตีมีดเป็นภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นนับร้อยๆปี เหล็กที่ใช้ต้องเป็นเหล็กเหน็บรถ โดยต้องไปหาซื้อตามอู่ซ่อมรถยนต์ จะได้เหล็กเหน็บรถ ซึ่งจะมีแค่นั่นละคันเท่านั้น และเหล็กเหน็บรอง เหล็กเหล่านี้จะมีเนื้อเหล็กที่มีความแข็งแรงมาก โดยจะเอามาขึ้นรูปตามแบบที่ลูกค้าสั่ง โดยเอามาเผาไฟให้ร้อน และค่อยๆตีขึ้นรูป ต้องใจเย็นและใช้ความประณีต จนกว่าจะได้มีดที่ดีและคม สวยงาม

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

๑. สาขาด้านการแปรรูปผลผลิตด้านการเกษตร

ประวัติ

ชื่อ นางบุญส่ง นามสกุล คล้ายสุวรรณ

อายุ ๔๖ ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๙ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร. ๐๘๑๙๗๑๙๒๕๘

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านการแปรรูปผลผลิตด้านการเกษตร

ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น การแปรรูปมะม่วง (มะม่วงกวน ส้มลิ้ม ส้มแผ่น)

ป่าใหญ่ ได้เล่าถึงการทำมะม่วงกวนดังนี้ เริ่มตั้งแต่ นำมะม่วงสามฤดูและมะม่วงอกร่องที่สุกมาก ๆ ปอกเปลือกแล้วฉีกเป็นชิ้นเล็กๆพอประมาณ เพราะหากฉีกชิ้นใหญ่เกินไปจะทำให้ปั่นค่อนข้างยากและต้องใช้เวลานาน เมื่อปอกเปลือกและฉีกมะม่วงเรียบร้อยแล้วจึงนำไปปั่น ป่าใหญ่ได้บอกอีกว่า หากยังไม่ได้ปั่นขณะนี้ก็ให้นำใส่ถุงไว้แล้วแช่ตู้เย็นเอาไว้ก่อน และจึงนำมาปั่น การที่ใช้เครื่องปั่น เพราะจะช่วยให้มะม่วงมีความละเอียดมากขึ้น เพราะในสมัยก่อนจะใช้การฉีกและสับเป็นชิ้นเล็กๆ ซึ่งจะทำให้เนื้อมะม่วงไม่ละเอียด เมื่อทำการปั่นมะม่วงเสร็จก็นำมะม่วงขึ้นตั้งไฟ โดยใส่ในหม้อ หรือ กระทะ แล้วแต่สะดวก พร้อมเกลือพอประมาณ ป่าใหญ่ได้เล่าว่า ในการทำมะม่วงกวนในบางครั้ง หรือบางที่อาจจะต้องใส่น้ำตาลเพิ่มลงไป เพราะขึ้นอยู่กับชนิดมะม่วงและความสุขของมะม่วงด้วย เพราะหากมะม่วงเปรี้ยวเกินไป จึงต้องใส่น้ำตาลเพื่อให้รสชาติของมะม่วงกวนมีรสหวานอมเปรี้ยว เมื่อเราตั้งไฟแล้วก็ทำการกวนไปเรื่อย ๆ ใช้เวลาประมาณ ครึ่งชั่วโมง แต่หากมะม่วงเเยะก็อาจจะใช้เวลาอย่างน้อยระหว่างกวนนำสารส้มใส่ลงไปประมาณก่อนเท่านี้หัวแม่มือ ป่าใหญ่บอกว่าใส่สารส้มแล้วจะทำให้มะม่วงกวนสวยใสเมื่อกวนเสร็จจัดกอกใส่ภาชนะที่ทนความร้อน แล้วตากในเช้าวันรุ่งขึ้น

สำหรับการตากนั้นใช้ตากบนแผ่นพลาสติกใสที่วางบนแผงไม้ วิธีการตากนั้นใช้ซ้อนกินข้าวนี้แหละดักไม่ให้เต็มซ้อนน้กใช้สไลด์เป็นจังหวะเป็นแถว ตากอย่างนี้ หนึ่งแดดเต็มแล้วเก็บเข้าร่มโดยมีที่เก็บทำเป็นชั้น ๆ ไว้ พอรุ่งเช้าก่อนจะคว่ำพลาสติกเพื่อลอมมะม่วงออกตากนำฟองน้ำที่สะอาดเช็ดฝุ่นละอองเล็กน้อยแล้วคว่ำลงกับแผงไม้แล้วลอมพลาสติกออก แล้วตากอีกหนึ่งแดดจึงเก็บ การเก็บจะต้องเก็บไว้ในที่ร่มก่อนรอให้เย็นแล้วจึงเก็บใส่ถุงหรือกล่องพลาสติก

ส่วนประกอบของมะม่วงกวน

๑. มะม่วงสามฤดู มะม่วงอกร่อง หรือมะม่วงอื่น ๆ
๒. น้ำตาลทราย
๓. สารส้ม
๔. เกลือ

นางบุญส่ง นามสกุล คล้ายสุวรรณ และ วัฒนธรรม

องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

การทำมะม่วงกวนนั้นนับว่าเป็นภูมิปัญญาที่ทำตกทอดกันมาเป็นเวลานานและยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้ดี และจัดเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนได้อย่างดีทีเดียว ท้ายสุดขอขอบพระคุณ ป้าใหญ่ มากมี ทรัพย์ ที่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาของท้องถิ่นการทำมะม่วงกวน

ประโยชน์

๑. เป็นการยืดอายุของมะม่วง ทำให้สามารถเก็บไว้รับประทานได้นานขึ้น
๒. ได้รับประทานมะม่วงในรูปแบบ สี กลิ่น รสชาติที่ต่างไปจากการทานมะม่วงทั่วไป
๓. เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ และสร้างรายได้เสริมให้กับผู้ผลิต

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

๑. สาขาด้านการแปรรูปผลผลิตด้านการเกษตร

ประวัติ

ชื่อ นางลูกจันทร์ นามสกุล แจ่มผล

อายุ ๗๐ ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๙๗ หมู่ที่ ๙ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร. ๐๘๔๔๑๓๖๙๑๘

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านการแปรรูปผลผลิตด้านการเกษตร

ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น การแปรรูปหน่อไม้ / การแปรรูปกล้วย (หน่อไม้อัดถุง กล้วยฉาบเครื่องบินน้ำตาล)

เนื่องจากคนในชุมชนที่อาศัยอยู่มีการทำหน่อไม้ดอง หน่อไม้ถุง กันเป็นจำนวนมาก ประกอบกับพื้นที่ที่อยู่อาศัยมีหน่อไม้เยอะ จึงมีความคิดริเริ่มที่จะทำเพื่อเก็บเอาไว้ทาน และขายบ้างเมื่อมีชาวบ้านมาติดต่อซื้อขาย หน่อไม้อัดถุง เป็นภูมิปัญญาด้านการถนอมอาหาร และที่สำคัญสามารถทำการแปรรูปเก็บไว้บริโภคได้นานไม่เน่าเสียง่าย หน่อไม้ถือว่าเป็นพืชชนิดหนึ่งที่มีความนิยมในการนำมาปรุงอาหาร และพื้นที่หนึ่งทำการแปรรูปหน่อไม้ในการจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ ก็คือ ใช้หน่อไม้ธรรมชาติจากพื้นที่ การทำหน่อไม้อัดถุงก็เป็นการสร้างอาชีพเสริมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

นางลูกจันทร์ แจ่มผล เรียนรู้การทำหน่อไม้ถุงมาจากแม่ และจำหน่ายราคาย่อมเยา เริ่มต้นจากการทำหน่อไม้ต้มไปขายที่ตลาด เนื่องจากน้ำมันแพงคาร์ถขึ้นราคา จึงเปลี่ยนมาทำหน่อไม้รวกใส่ถุง

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้

๑. หน่อไม้
๒. ยางรัด
๓. ถุงพลาสติก
๔. เชือกฟาง
๕. น้ำ
๖. เตาร้อนไฟ

ขั้นตอน/วิธีการทำ

๑. นำหน่อไม้ไปเผาทั้งเปลือกประมาณ ๕ นาที พอเปลือกดำ
๒. ปลอกเปลือก ล้างน้ำให้สะอาด นำหน่อไม้มาตัดส่วนที่แข็งออก หรือ ภาษาชาวบ้าน เรียกว่า “แก” อัดใส่ถุงใบที่ ๑ พยายามรีดอากาศออกจากถุงให้หมด และนำยางมารัด หนึ่งใส่หม้อให้สุก ประมาณ ๑-๑.๓๐ ชั่วโมง หรือภาษาชาวบ้านเรียกว่า “จืด”
๓. อัดใส่ถุงใบที่ ๒ พยายามรีดอากาศออกจากถุงให้หมด มัดปากถุงให้สนิท นำถุงมาใส่อีกหนึ่งถุง เพื่อกันรั่ว และนำเชือกฟางมารัดติดกัน ถุงละข้างแล้วนำห้อยไว้กับไม้ไผ่แห้งใต้ถุนบ้าน

เคล็ดลับในการทำ

๑. ระยะเวลาในการนึ่งต้องเหมาะสม ถ้าใช้เวลาน้อยหรือมากเกินไปก็จะทำให้หน่อไม้เสียง่าย
๒. พยายามไม่ให้อากาศเข้าถุง เพราะจะทำให้เสียง่าย
๓. นึ่งหน่อไม้แล้วน้ำต้องใส ถ้าน้ำขุ่นจะมีรสเปรี้ยวจะทำให้เสีย
๔. ถ้าเปิดหน่อไม้แล้ว ใช้ไม่หมด ที่เหลือต้องแช่ตู้เย็น

กล้วยฉาบเคลือบน้ำตาล

เริ่มจากการที่สมาชิกในกลุ่มปลูกกล้วยกันทุกบ้าน ผลผลิตกล้วยที่ได้เมื่อนำไปขายก็ไม่ได้เงินมากนัก จึงได้ทดลองนำกล้วย ที่ทำได้ในหมู่บ้านมาลองทำกล้วยทอด หรือ ที่เรียกกันว่ากล้วยฉาบขาย เริ่มจากการทำขายเล็กๆ น้อยๆ ส่งขายตามร้านขายของฝากในตำบลพันชาติ ต่อมาได้มีการทดลองนำวัตถุดิบตัวอื่นๆ ที่สามารถหาได้ในหมู่บ้านใกล้เคียงในตำบลใกล้เคียง อย่าง เผือก และมันมาทดลองทอดดูบ้างในลักษณะเช่นเดียวกับกล้วย ปรากฏว่าเมื่อนำออกขายผลตอบรับออกมาดีจึงได้ทำเผือก และมันทอดขายร่วมกับกล้วยทอดมาตลอด

กล้วยถือว่าเป็นผลไม้พื้นเมืองของไทยนิยมรับประทานกัน

อย่างแพร่หลาย เป็นผลไม้ที่มีทุกฤดูกาลและปราศจากสารพิษ มีประโยชน์

สารพัดอย่าง สามารถนำเอาทุกส่วนของพืชชนิดนี้มาทำประโยชน์ใช้สอยและรับประทาน ไม่ว่าจะเป็นใบ ดอก ก้านใบ ลำต้น ผล การทำกล้วยฉาบ มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่มีมาตั้งนานแล้ว เราก็ควรที่จะอนุรักษ์เอาไว้ แนนอนอยู่แล้วว่ากล้วยสามารถทำได้หลายอย่างมากๆ เช่น การทำกล้วยฉาบนั้น เริ่มจากการที่คนสมัยก่อนหากล้วย หรือปลูกกล้วยตามที่ต่างๆ เพื่อเป็นผลไม้ ที่มีประโยชน์มากมายหลายประการ และก็มีการวิคิดค้นที่จะนำกล้วยนั้นมาทำเป็นของว่าง ขนมขบเคี้ยว เลยนักกล้วยนั้นมาแปรรูปทำเป็นกล้วยฉาบนั่นเอง ปัจจุบันในท้องถิ่นการทอดกล้วยฉาบเป็นจำนวนมากราคาถูก ใช้เวลาในการทำไม่นาน คนจึงหันมาใช้กล้วยน้ำว่า จึงอยากจะทำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถเก็บไว้รับประทานได้นาน มีความอร่อย และสามารถนำออกจำหน่ายหารายได้ระหว่างเรียน และปัจจุบันนี้วัยรุ่นไม่ค่อยจะรับประทานกล้วยฉาบของไทยมากนักซึ่งมีคุณค่าทางโภชนาการซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของไทย การทอดกล้วยฉาบนี้จึงอยากจะทำเป็นโครงการขึ้นเพื่อเป็นแบบอย่างของวัยรุ่นที่พวกเรายังไม่ลิ้มขนมหวานของไทยสามารถนำผลิตภัณฑ์ที่มีมากจนล้นตลาดมาแปรรูปให้เก็บไว้รับประทานได้นานและเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรของไทยอีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ขนมไทยให้อยู่คู่คนไทยตลอดไป

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นายสุชาติ นามสกุล ครุฑหิน

อายุ ๕๑ ปี เกิดวันที่ ๑๔ มิ.ย. ๒๕๑๖

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๕๒๗/๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร/สมาชิก อบต. ม.๑๑

โทร. ๐๘๒๕๕๓๘๐๓๐

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

ลักษณะภูมิปัญญา พริกแกงเผ็ด พริกป่น พริกแกงส้ม

จากอดีตจนถึงปัจจุบันชีวิตของคนไทยจะมีความเป็นอยู่ที่มีความละเอียด พิถีพิถันในหลายด้าน โดยเฉพาะเรื่องอาหารการกินซึ่งจะเห็นได้จากความหลากหลายของอาหารไทยที่มีการปรับแต่งให้มีความสวยงามน่ารับประทาน มีความอร่อยจนเป็นที่นิยมจากนานาชาติ เครื่องปรุงอาหารไทยที่สำคัญก็คือเครื่องแกงต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตอาหารทุกครัวเรือน ทำจากเครื่องเทศและสมุนไพรที่เป็นพืชผลทางเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นจำนวนมาก พืชผลเหล่านี้มีอายุในการเก็บรักษาไม่ยาวนานและมีปริมาณที่ไม่แน่นอน จึงต้องเกิดการแปรรูปให้ตรงกับพฤติกรรมมารับประทานอาหารของผู้บริโภค ซึ่งทำให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พริกแกงตาตำ ผลิตพริกแกงที่มีคุณภาพสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

รศ.ศึกษา พิเศษ และคณะทำงาน
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

สาขาการแพทย์แผนไทย

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นางน้ำฝน นามสกุล บุญวัด

อายุ ๕๔ ปี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๑๘/๓ หมู่ที่ ๔ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร.

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านการแพทย์แผนไทย การนวดแผนโบราณ

ลักษณะภูมิปัญญา นวดแผนโบราณ

การนวดไทย หรือหัตถเวชกรรมไทย เป็นศาสตร์และศิลป์อีกแขนงหนึ่งที่สำคัญ ของหลักวิชาการแพทย์แผนไทย ในการต่อสู้กับโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ การนวดไทยในปัจจุบัน เป็นภูมิปัญญาไทย ที่ได้ผ่านการบูรณาการร่วมกับองค์ความรู้ ของศาสตร์การแพทย์ ในระบบการแพทย์อื่นๆ จนพัฒนาเป็นการนวดไทย ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ทั้งในประเทศ และในระดับนานาชาติ

การนวดไทยเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการตรวจ การวินิจฉัย การบำบัด การส่งเสริม และการฟื้นฟูสุขภาพ ด้วยวิธีการกด การคลึง การบีบ การตัด การดึง การประคบ และการอบ ทั้งนี้ตามหลักวิชาการแพทย์แผนไทย การประคบสมุนไพร การอบสมุนไพร รวมทั้ง กายบริหารฤๅษีดัดตน ก็จัดเป็นองค์ความรู้ในวิชาการนวดไทยด้วย การนวดไทยอาจแบ่งตามวัตถุประสงค์ได้เป็น ๒ ประเภท คือ การนวดเพื่อผ่อนคลาย และการนวดเพื่อบำบัดรักษา การนวดเพื่อผ่อนคลาย เป็นการนวด เพื่อส่งเสริมสุขภาพ ทำให้กล้ามเนื้อผ่อนคลาย ส่วนการนวดเพื่อบำบัดรักษา เป็นการนวดเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ ในการบำบัดโรค หรือรักษาผู้ป่วย เช่น นวดแก้สะบ้าจม นวดแก้คอเคล็ด

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นายชุน นามสกุล พุ่มโพธิ์ทอง

อายุ ๙๕ ปี เกิดวันที่ - - ๒๔๗๒

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๔๖๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร. ๐๖๔-๗๙๗๒๖๘๘

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาด้านการแพทย์แผนไทย

ลักษณะภูมิปัญญา สมุนไพร ๑๐๘ ชนิด

พืชสมุนไพร หมายถึง กลุ่มของพืชที่นิยมนำมาใช้สำหรับรักษาโรค บำรุงร่างกาย และใช้สำหรับการถอนพิษตามความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการใช้ในทางการแพทย์แผนโบราณและแผนปัจจุบัน ทั้งนี้สมุนไพรบางชนิดนิยมนำมาเป็นส่วนประกอบของอาหารด้วยเช่นกัน สมุนไพรเป็นผลผลิตจากธรรมชาติ ที่มนุษย์รู้จักนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อการรักษาโรคร้ายไข้เจ็บตั้งแต่โบราณกาลแล้ว เช่นในเอเชียก็มีหลักฐานแสดงว่ามนุษย์รู้จักใช้พืชสมุนไพรมากกว่า ๖,๐๐๐ ปี แต่หลังจากที่ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ มีการพัฒนาเจริญก้าวหน้ามากขึ้น มีการสังเคราะห์และผลิตยาจากสารเคมี ในรูปที่ใช้ประโยชน์ได้ง่าย สะดวกสบายในการใช้มากกว่าสมุนไพร ทำให้ความนิยมใช้ยาสมุนไพรลดลงมาเป็นอันมาก เป็นเหตุให้ความรู้วิทยาการด้านสมุนไพรขาดการพัฒนา ไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ในปัจจุบันทั่วโลกได้ยอมรับแล้วว่าผลที่ได้จากการสกัดสมุนไพร ให้คุณประโยชน์ดีกว่ายา ที่ได้จากการสังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ประกอบกับในประเทศไทยเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ อันอุดมสมบูรณ์ มีพืชต่าง ๆ ที่ใช้เป็นสมุนไพรได้อย่างมากมายนับหมื่นชนิด และมีประโยชน์อย่างมาก ในอดีต จนถึงปัจจุบัน คนไทยนิยมนำมารับประทานเพื่อรักษาโรคต่าง ๆ หรือการบำบัดอาการต่าง ๆ ตามร่างกายได้ ซึ่งสมุนไพรส่วนใหญ่ค่อนข้างมีรสชาดที่ ขม เผื่อน เด็กจะไม่ค่อยชอบรับประทาน ในปัจจุบันสมุนไพรได้มีการแปรรูปไปในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำให้เด็กและคนที่ไม่ชอบรสชาด ขม เผื่อน รับประทานได้ง่ายยิ่งขึ้นไปนอกจากมีการแปรรูปเป็นอาหารแล้วนั้น ยังมีการแปรรูปสมุนไพรเป็นยารักษาโรคต่าง ๆ ได้ด้วยโดยคุณมณฑา พวงพิมล เริ่มจากการทำน้ำสมุนไพร และมีการปรับเปลี่ยนรสชาติของน้ำสมุนไพรเพื่อให้ทานได้ง่าย โดยการนำมาปรุงแต่ง ให้อร่อย หอม น่ากิน และทำให้คนหันมาดื่มน้ำสมุนไพรมากขึ้น ซึ่งนิยมใส่น้ำผึ้ง น้ำตาลทราย น้ำตาลกรวด น้ำมะพร้าว น้ำอ้อย น้ำตาลปีบ เพื่อให้ได้รสชาติที่ดี และนำกระบวนการทำ น้ำสมุนไพรก็ทันสมัยขึ้น จากการนำมาบด เปลี่ยนมาเป็นการปั่นแทน ทำให้สะดวกต่อการทำเครื่องดื่มสมุนไพรมากขึ้น

**สาขาการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม**

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นายฤทัย นามสกุล ชุ่มฤทัย

อายุ ๙๕ ปี เกิดวันที่ - - ๒๔๗๒

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๔๕๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร. ๐๖๔-๗๙๗๒๖๘๘

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลักษณะภูมิปัญญา ธนาคารต้นไม้

ปัจจุบัน มีประเภทไม้ยืนต้นที่สามารถเป็นหลักประกันธุรกิจได้ ๕๘ ชนิด ประกอบด้วย ไม้สัก พะยูง ชิงชัน กระซิก กระพี้เขาควาย สารธร แดง ประดู่ป่า ประดู่บ้าน มะค่าโมง มะค่าแต้ เคี่ยม เคี่ยมคะนอง เต็ง รัง พะยอม ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน ตะเคียนชันตาแมว ไม้สกุลยาง (ไม่รวมยางพารา) สะเดา สะเดาเทียม ตะกู ยมหิน ยมหอม นางพญาเสือโคร่ง นนทรี สัตบรรณ ตีนเป็ดทะเล พฤษภ ปีบ ตะแบกนา เสลา อินทนิลน้ำ ตะแบกเลือด นากบุด ไม้สกุลจำปี (จำปีสิรินธร จำปีป่า จำปีถิ่นไทย จำปีดง จำปีแขก จำปีเพชร) แคนา กัลปพฤกษ์ ราชพฤกษ์ สุพรรณิการ์ เหลืองปรียาธร มะหาด มะขามป้อม หว้า จามจรี พลับพลา กันเกรา กะทังใบใหญ่ หลุมพอ กฤษณา ไม้หอม เทพทาโร ผาง ไม้ทุกชนิด ไม้สกุลมะม่วง ไม้สกุลทุเรียน และมะขาม

มุ่งเน้นให้การสนับสนุนการดำเนินงานโครงการธนาคารต้นไม้ ดังนี้

ส่งเสริมประชาชนปลูกต้นไม้ในที่ดินของตนเองและชุมชนตามแนวพระราชดำริ ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง แล้วประเมินมูลค่าต้นไม้ยืนต้นที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อเป็นเงินออม เป็นทรัพย์สิน เป็นหลักทรัพย์ เป็นหลักประกัน ใช้กับรัฐและสถาบันการเงินที่รัฐกำหนดส่งเสริมให้ผู้ปลูกต้นไม้ ในชุมชนเดียวกัน หรือ ชุมชนใกล้เคียงกันจัดตั้งเป็นธนาคารต้นไม้ เพื่อสร้างความพอเพียง มั่งคั่ง ยั่งยืน เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนสามารถพึ่งพาตนเอง พึ่งพาซึ่งกันและกัน และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกต้นไม้อย่างเป็นระบบมีความโปร่งใส ชัดเจน ถูกต้อง ตรวจสอบได้ มีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องชุมชนเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อนเป็นเจ้าของโครงการ ตัดสินใจและดำเนินการเอง

ด้วยความสมัครใจ โดยมีภาคีทุกภาคส่วนสนับสนุนมุ่งสร้างวิถีพอเพียง ผูกพัน แบ่งปัน คน ดิน น้ำ ป่า จากภูผาสู่มหานคร (ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ) ประชาสัมพันธ์ แนวทางการดำเนินงานโครงการธนาคารต้นไม้ ตามที่ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนโครงการธนาคารต้นไม้ คณะทำงานธนาคารต้นไม้ ของ ธ.ก.ส. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริม/สนับสนุนประชาชน ปลูกต้นไม้ รัฐบาลให้การสนับสนุนโครงการธนาคารต้นไม้ โดยมอบหมายให้ กระทรวงการคลังออกกฎหมายหลักประกัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรม

ป่าไม้ สนับสนุนกล้าไม้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

(ธ.ก.ส.) จัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบดูแลโครงการธนาคารต้นไม้ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (สพภ.)

สนับสนุนด้านวิชาการ เงินทุน ฯลฯ

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

โครงการธนาคารต้นไม้ หมู่ ๕ บ้านหนองกาดำ เป็นการปลูกต้นไม้เพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ และเป็นคาร์บอนเครดิตของโลกเพื่อลดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ หรือ ก๊าซเรือนกระจกสู่สิ่งแวดล้อม ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

การเริ่มก่อตั้งกลุ่มได้เชิญอาจารย์แสว แสงสว่าง ซึ่งเป็นประธานธนาคารต้นไม้ของประเทศไทยเดินทางมาจากจังหวัดสตูล มาให้ความรู้เรื่องการ จัดลำดับต้นไม้ การจัดตั้งกลุ่มธนาคารต้นไม้ต่างๆ โดยมีข้อมูลสำคัญดังนี้

การแบ่งกลุ่มต้นไม้ มี ๔ หลักได้แก่

กลุ่มที่ ๑ ต้นไม้ที่มีอัตราการเจริญเติบโตเร็ว รอบตัดฟันสั้น มูลค่าของเนื้อไม้ต่ำ เช่น ไม้กระถิน เทพณรงค์ กระถินเทพา กระถินยักษ์ สะเดา สนประดิพัทธ์ นนทรีป่า มะฮอกกานี จามจรี เลียน จิ้วป่า กระทุ้มบก สะตด สะเดาเทียม ทูเรียนป่า โกงกาง ทุ้งฟ้า สะเดาไทย เป็นต้น

กลุ่มที่ ๒ ต้นไม้ที่มีการเติบโตปานกลาง รอบตัดฟันยาว มูลค่าของเนื้อไม้ค่อนข้างสูง เช่น ประดู่ ยางนา จำปาทอง สนทะเล เป็นต้น

กลุ่มที่ ๓ ต้นไม้ที่มีอัตราการเติบโตปานกลาง รอบตัดฟันยาว มูลค่าของเนื้อไม้สูง เช่น ไม้สัก มะปิ่น มะตูม เป็นต้น

กลุ่มที่ ๔ ต้นไม้ที่มีอัตราการเติบโตช้า รอบตัดฟันยาว มูลค่าของเนื้อไม้สูงมาก เช่น ไม้พยุง ชิงชัน จันทร์หอม มะค่าโมง เป็นต้น

และมีทาง ๘.ก.ส. สาขาวังทอง นำโดยหัวหน้าวิรัตน์ พรหมดี เป็นบุคคลที่ช่วยเหลือออกแบบแนวคิดของโครงการธนาคารต้นไม้

สาขาศิลปกรรม

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ ซึ่งแต่ละภาคจะมีการสร้างสรรค์ศิลปะพื้นบ้านที่แตกต่างกัน

นาฏศิลป์

การแสดงรำไทยของเด็กนักเรียนโรงเรียนสามัคคีธรรม

การแสดงฟ้อนรำภาคเหนือของเด็กนักเรียนโรงเรียนสามัคคีธรรม

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นายระนาด นามสกุล เรืองจ้อย

อายุ ๖๘ ปี เกิดวันที่ - - ๒๔๙๙

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๑๘/๔ หมู่ที่ ๕ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร.

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาศิลปกรรม

ลักษณะภูมิปัญญา รำวงย้อนยุค

"รำวงย้อนยุค" เป็นการแสดงที่มีวิวัฒนาการมาจาก รำโชน เป็นการรำและร้องของชาวบ้าน ซึ่งจะมีผู้รำทั้งชาย และหญิง รำกันเป็นคู่ ๆ รอบ ครกตำข้าวที่วางคว่ำไว้ รำกันเป็นวงกลมโดยมีโชนเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ลักษณะการรำ และร้องเป็นไปตามความถนัด ไม่มีแบบแผนกำหนดไว้ คงเป็นการรำ และร้องง่ายๆ มุ่งเน้นที่ความสนุกสนานรื่นเริงเป็นสิ่งสำคัญ คนไทยนิยมเล่นรำโชนกันอย่างแพร่หลาย ถ้าปรับปรุงการเล่นรำโชนให้เป็นระเบียบ ทั้งเพลงร้องลีลาท่ารำ และการแต่งกาย จึงทำให้การเล่นรำโชนเป็นที่น่ายินดีมากยิ่งขึ้น ทำนองเพลงและนำท่ารำจากแม่บทมากำหนดเป็นท่ารำเฉพาะแต่ละเพลงอย่างเป็นแบบแผน เช่น จังหวะรำวง ลุมบ้า ตลุง อ้อฟบิต แทงโก้ โกลละซ่า ม้าย่อง คองก้า ทวิส ปีกิน สามซ่า โชน ฯลฯ โดยได้นำมาใช้ละเล่นสืบมาจนถึงปัจจุบัน

การจัดตั้งรำวงย้อนยุคเริ่มมากจากงานลอยกระทง ทางวัดหนองกาตำ จะมีการจัดงานลอยกระทง ซึ่งจะจัดเป็นประจำทุกปี และภายในงานจะมีกิจกรรมให้ชาวบ้านได้เกิดความสุขสนุกสนานและเกิดความสามัคคีทางด้านพระครูไพบุรย์ จันทสาร เจ้าคณะตำบลพันชาลี ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดหนองกาตำ ได้เล็งเห็นศักยภาพของชาวบ้านในเขตพื้นที่ จึงได้ปรึกษากับนายระนาด เรืองจ้อย และคณะกรรมการวัดหนองกาตำ จึงได้ชักชวนกลุ่มชาวบ้านที่มีความสามารถในการร้องรำทำเพลง ประมาณ ๒๐ คน ซึ่งจะมีนักร้อง นักดนตรี และนางรำ ได้นำชาวบ้านใกล้เคียงเช่น ชาวบ้านหมู่ที่ ๕ บ้านหนองกาตำ หมู่ที่ ๑๐ บ้านวังไม้ตอก และหมู่ที่ ๑๑ บ้านหนองหิน มาร่วมในการจัดตั้งวงรำวงย้อนยุคให้เกิดเป็นวิถีชาวบ้าน พร้อมได้ออกกำลังกายร่วมกัน รวมทั้งให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่บ้าน และร่วมกันระดมความคิดประดิษฐ์เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ออกมาร่วมงานกันอย่างสนุกสนาน ย้อนถึงอดีตสมัยก่อนให้ได้กรุ่นหลังได้เรียนรู้ และร่วมออกโชว์ลีลาร้องรำทำเพลงกัน

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

รำวงย้อนยุค

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นายเสน่ห์ นามสกุล ม่วงแนม

อายุ ๕๘ ปี เกิดวันที่ - - ๒๕๐๙

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๑๔๗/๓ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร.

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาศิลปกรรม

ลักษณะภูมิปัญญา กลองยาว

กลองเป็นเครื่องมือที่ทำด้วยไม้เป็นต้น มีลักษณะกลมกลวง ซึ่งด้วยหนัง มีหลายชนิด ถ้าทำด้วยหนังหน้าเดียว มีรูปยาวมากใช้ส่ายในเวลาตี เรียกว่ากลองยาวหรือเถิดเทิง ถ้าซึงด้วยหนังหน้าเดียว มีรูปกลมแบนและตื้น เรียกว่า กลองรำมะนา ถ้าซึงหนัง ๒ หน้า ร้อยโยงด้วยสายหนัง เรียกว่ากลองมาลาญ ถ้าร้อยโยงด้วยหวาย เรียกว่ากลองแขก กลองชนะ กลองยาวได้แบบอย่างมาจากพม่า ในสมัยกรุงธนบุรี หรือต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยที่ไทยกับพม่ากำลังทำสงครามกัน เวลาพักรบ พวกทหารพม่าก็เล่น "กลองยาว" กันสนุกสนาน พวกชาวไทยได้เห็นก็จำแบบอย่างมาเล่นบ้าง แต่บางท่านก็เล่าว่า กลองยาวของพม่าแบบนี้ มีชาวพม่าพวกหนึ่งนำเข้ามาเล่นในงานที่มีกระบวนแห่ เช่น บวชนาค ทอดกฐิน เป็นต้น และนิยมเล่นกันเป็นที่รื่นเริง สนุกสนานในเทศกาลสงกรานต์ และเล่นกันแพร่หลายไปแทบทุกหัวบ้านหัวเมือง วงหนึ่งๆ จะใช้กลองยาวหลายลูกก็ได้ เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงร่วม มี ฉิ่ง, ฉาบเล็ก, กรับ, โหม่ง เรียกการเล่นชนิดนี้ว่า "เถิดเทิง" หรือ "เทิงกลองยาว" ที่เรียกเช่นนี้เข้าใจว่าเรียกตามเสียงกลองที่ตีและตามรูปลักษณะกลองยาว

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประวัติ

ชื่อ นายสมยศ นามสกุล ฟักพุ่ม

อายุ ๔๓ ปี เกิดวันที่ ๙ มิ.ย. ๒๕๒๔

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๑๔๔/๑ หมู่ที่ ๖ ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

อาชีพ เกษตรกร

โทร.

ภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาศิลปกรรม

ลักษณะภูมิปัญญา งานหล่อพระพุทธรูป

ภาษาช่างเรียกขั้นตอนการหล่อพระพุทธรูปว่า “การเททอง” หมายถึง การผสมทองหรือหลอมโลหะ เช่น ทองเหลือง ทองแดง ทองสัมฤทธิ์ ให้ละลายเป็นของเหลวแล้วเทโลหะหรือทองนั้นลงในแม่พิมพ์ การหลอมโลหะ นับเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยเวลาและความอดทน โดยเฉพาะทองแดง ต้องใช้เวลาหลอมละลายไม่ต่ำกว่า ๑๐ ชั่วโมง

การหล่อพระนิยมใช้ฟืนเป็นเชื้อเพลิงเผาหุ่นและใช้ถ่านเป็นเชื้อเพลิงในการหลอมโลหะ ก่อนเททอง ต้องทำการสุ่มไฟหุ่นให้ร้อนจัด เพื่อสำรอกขี้ผึ้งที่ปั้นเป็นหุ่นอยู่ภายในหลอมละลายไหลออกมาจากแม่พิมพ์ ทางช่อง ขนวนจนหมด และเผาแม่พิมพ์ต่อไปจนสุกพร้อมที่จะเททองหล่อพระได้

การหล่อพระพุทธรูปขนาดใหญ่ต้องทำนั้งร้านสำหรับเททอง พระพุทธรูปที่มีขนาดใหญ่หรือมีความสูงมากๆ จะใช้วิธีหล่อเป็นสองท่อนแล้วนำมาประกบกัน เมื่อเผาแม่พิมพ์ได้ที่ขณะเดียวกับทองที่หลอมในเบ้าละลายดีแล้ว ก็เตรียมยกเบ้าทองไปเทลงในแม่พิมพ์ได้เลย การเททองต้องเทติดต่อกันมิฉะนั้นจะไม่ต่อเนื่องเดียว ภายหลังการเททองเสร็จแล้วต้องปล่อยให้ทองในแม่พิมพ์เย็นตัวจึงจะจัดการทุบแม่พิมพ์ดินออกได้ รื้อแก้ววดที่รัดแม่พิมพ์ออกให้หมด ถอนหรือตัดทอยออกแล้วใช้ตะไบหยาบขัดให้ทั่วทุกมุม พระพุทธรูปสำเร็จก็จะปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด

สาขาศาสนาและประเพณี

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

ประเพณีกวนข้าวทิพย์ เป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลก่อนที่สัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้ โดยนางสุชาดา ธิดาของเศรษฐีหมู่บ้านเสนานิคม ได้นำอาหารซึ่งกวนด้วยข้าวมธุปายาส ไปบวงสรวงเทพยดาที่ใต้ต้นนิโครธ ในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ได้พบพระพุทธรองค์ ประทับอยู่ใต้ต้นนิโครธเข้าใจว่าเป็นเทพยดา จึงได้ข้าวมธุปายาสไปถวาย เมื่อพระพุทธรองค์ทรงเสวยเสร็จแล้ว ได้ทรงนำถาดทองที่ใส่ข้าวมธุปายาสนั้นไปลอยน้ำ และทรงอธิษฐานว่า ถ้าหากพระองค์จะได้ตรัสรู้ก็ขอให้ถาดทองนั้นลอยทวนน้ำขึ้นไป เมื่อพระองค์ทรงวางถาดลงในน้ำ ก็ปรากฏว่า ถาดทองลอยทวนน้ำขึ้นเหนือน้ำดังคำอธิษฐาน ซึ่งพระองค์ทรงถือว่าภักตอาหารมือนั้นได้มีส่วนทำให้พระองค์ได้สำเร็จและตรัสรู้อริยสัจ ๔ ได้ การกวนข้าวทิพย์เป็นประเพณีที่สำคัญของบ้านหนองงา หมู่ที่ ๖ ตำบลพันชาลี อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจากข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย ประเพณีกวนข้าวทิพย์จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของข้าว อีกทั้งยังมีความเชื่อว่าข้าวทิพย์เป็นอาหารที่รวมโอชารสต่างๆ ไว้พร้อม บริโภคแล้วได้ประโยชน์ มีคุณค่าทางอาหารครบถ้วน เมื่อรับประทานไปแล้วจะเกิดสิริมงคลเพราะเปรียบเสมือนเป็นข้าวของเทวดา โดยจะทำการเป็นประจำทุกๆ ปีในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ และจะนำไปถวายพระในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖

ขั้นตอนการปฏิบัติหรือจัดพิธีกรรม

เป็นพิธีที่มีความยุ่งยากสลับซับซ้อนมาก ต้องมีการเตรียมข้าวของต่างๆ จำนวนมาก อาทิ นม เนย ข้าวตอก น้ำนม น้ำอ้อย น้ำผึ้ง มะพร้าว งา ถั่วต่างๆ แต่สิ่งของเครื่องปรุงข้าวทิพย์ ได้เลือก คงไว้ ๙ สิ่ง คือ ถั่ว , งา , นม , น้ำตาล , น้ำผึ้ง , น้ำอ้อย เนย และน้ำนมที่คั้นจากรวงข้าวและยังคงรักษารูปเดิมไว้ โดยมีพราหมณ์ เข้าพิธี มีสาวพรหมจารีซึ่งจะพิธีพิถันคัดเลือกจากหญิงสาว ที่ยังไม่มียศ (ระดู) ด้วยต้องการบริสุทธิ์สำหรับสาว พรหมจารีที่จะเข้าร่วมพิธี ต้องสมทานศีล ๘ และต้องถือ ปฏิบัติตามองค์ศีลอย่างมั่นคง แม้ที่พักก็จัดให้อยู่ส่วนหนึ่ง จนกระทั่งถึงเวลาถวายข้าวทิพย์แก่ พระสงฆ์ ในตอนเช้าจึง จะหมอดหน้าทีวตฤที่กวน ได้แก่ น้ำนมโคสด (ปัจจุบันใช้นมข้นหวานแทน) น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ชะเอมเทศ น้ำตาลกรวด น้ำตาลหม้อ ข้าวตอก ข้าวเม่า ธัญพืชต่าง ๆ ที่คั่วสุก ถั่ว งา ลูกเดือย เมล็ดแดง เผือกมัน เมล็ดบัว มะพร้าวแก่ มะพร้าวอ่อน ผลไม้สด ผลไม้แห้ง เช่น มะม่วง กลัวย ทูเรียน ละมุด ลำไย ส้ม ขนุน เป็นต้น ทั้งนี้แล้วแต่ความเหมาะสมเท่าที่จะหาได้หรือปรับปรุงให้มีรสชาติหอมหวานอร่อย ตามความต้องการของผู้กวนในแต่ละท้องถิ่น บางท้องถิ่นอาจใช้ผลไม้ชนิดต่างๆ ที่มีการจัดเตรียมการในพิธีกวนข้าวทิพย์ต้องจัดเตรียมสิ่งสำคัญดังนี้ -ต้องปลูกโรงพิธีขึ้น ๑ หลัง ให้กว้างใหญ่พอสมควร เพื่อตั้ง โต๊ะบูชาพระพุทธรูป อาสน์สงฆ์ โต๊ะบูชาเทวรูป และที่ซึ่งผู้เข้าร่วมพิธี คือ พราหมณ์ โหระ (ผู้ที่มีความรู้ในพิธีกรรมอย่างดี) เทพยดา นางฟ้า นางสุชาดา สาวพรหมจารี และทายก ทายิกา ฯลฯ นั่งฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ และก่อเตาตั้งกะทะกวน ภายในโรงพิธี จัดหาพายสำหรับกวนกะทะละ ๓ เล่ม จัดหาฟืนให้เพียงพอและตากให้แห้งสนิท โรงพิธีหาสี่ขา เครื่องประดับตกแต่งควรใช้เครื่องขาว ตั้งราชวัฏ ฉัตร ธง ผูกต้นกล้วย อ้อย ทั้ง ๔ มุม หรือครบ ๘ ทิศยิ่งดี แล้วยกศาลเพียงตาขึ้นไว้ในทิศที่เป็นศรีของวัน คือ ทิศที่เทวดาสถิตในวันกวน ตั้งเครื่องสังเวย คือ หัวหมู บายศรี เป็ด ไก่ ขนมห่มแดง ขนมห่มขาว มะพร้าวอ่อน กลัวย

การจัดที่นั่ง การให้โหร นั่ง ๑ ที่ และจัดให้เทวดาและนางฟ้านั่งเรียงแถวหน้ากระดานดังนี้

แถวที่ ๑ จัดให้ท้าวมหาพรหมกับพระอินทร์นั่งข้างหน้า

แถวที่ ๒ มหาราชทั้งสี่

แถวที่ ๓ นางฟ้า

แถวที่ ๔ นางสุชาดา นั่งข้างหน้าสาวพรหมจารี

– จัดเตรียมตะลอมพอก หรือยอดเทวดา ๖ ยอด ที่สมมติว่าเป็นท้าวมหาพรหม พระอินทร์ (ท้าวมหาเสนา) ท้าวธตรฐ ท้าววิรุฬหก ท้าววิรุฬปักข์ ท้าวเวสวัตน์ มงกุฎนางฟ้า ๔ และมงคลสวมศีรษะ สาวพรหมจารี ใช้มงคลด้ายแบบมงคล ตัดจุก หรือใช้ดอกมะลิร้อยให้เป็นวงกลม เรียก มงคลดอกไม้ ให้ครบจำนวนแต่ละ ๒ คน สมมติว่าเป็นบริวารของนางสุชาดา

ศาสนพิธี

จัดที่บูชา ๒ ที่ คือ

๑. โต๊ะบูชาพระพุทธรูปหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก หรือทิศเหนือ ถ้าสถานที่ไม่อำนวย มีไม้มหาโพธิ์ใส่กระถางตั้งไว้ด้านหลังพระพุทธรูป ส่วนประกอบอื่นเหมือน การจัดตั้งโต๊ะหมู่บูชาทั่วไป

๒. โต๊ะบูชาเทวรูป มีพระพรหม พระอิศวร พระนารายณ์ เป็นต้น สุดแต่จะหาได้ พระฤาษี ๕ ตน ถ้าหายากก็ต้องให้ได้อย่างน้อย ๑ ตน สมมติเป็นฤาษีกลโยโกฏ มีเครื่องบูชาเช่นเดียวกัน จัดตั้งอาสนะสงฆ์ ด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชาพระพุทธรูปให้สูงกว่าพื้นที่ สัปบุรุษทายก ทายิกา และผู้เข้าร่วมพิธีนั่ง

อุปกรณ์ในการกวน ข้าวทิพย์ ประกอบด้วย

๑. เตา ทำจากถังน้ำมันขนาด ๕๐๐ ลิตร นำมาตัดให้มีความสูงประมาณ ๒ ฟุต
๒. กระทะใบบัว
๓. พายไม้

อุปกรณ์ในการปรุง ประกอบด้วย

๑. ข้าว ใช้แบ่งข้าวเหนียว และแบ่งข้าวเจ้า
๒. ถั่วลิสง
๓. งาดำ งาขาว
๔. น้ำผึ้ง
๕. น้ำตาลทราย
๖. นมข้นหวาน
๗. มะพร้าว คั้นเอาแต่กะทิ
๘. เนย

ส่วนผสมที่ต้องเตรียมก่อนวันประกอบพิธีในกวนข้าวทิพย์

๑. ถั่วลิสง คั่วให้เหลือง มีกลิ่นหอม หลังจากนั้นนำมาทำการกะเทาะเปลือกทิ้ง นำไปเข้าเครื่องบด
๒. งาขาวและงาดำ คั่วให้เหลือง มีกลิ่นหอม ทิ้งไว้ให้เย็นนำไปใส่ครกตำให้ละเอียด
๓. มะพร้าว นำไปปอกเปลือกกะเทาะกะลาทิ้ง เอาแต่น้ำมันมะพร้าว จะนำมาใส่เครื่องขูดมะพร้าว

ในตอนเช้ามีคของวันที่จะประกอบพิธี เพื่อให้ได้กะทิมักลิ้นหอม เครื่องปรุงที่เป็นส่วนประกอบดังกล่าวข้างต้น นำใส่หม้อปิดฝาให้เรียบร้อย เตรียมที่จะประกอบพิธี กวนในวันรุ่งขึ้น (วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖)

ขั้นตอนการดำเนินการกวนข้าวทิพย์

ช่วงเช้าชาวบ้านมาร่วมทำบุญตักบาตรที่ศาลาวัด หลังจากนั้นจึงมาเริ่มพิธีกวนข้าวทิพย์ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนดังนี้

๑. นำเครื่องปรุงเตรียมไว้ทุกอย่างเทใส่กระทะใบบัวคนให้เข้ากัน ไม่มีสูตรในการกำหนดอัตราส่วนของเครื่องที่แน่นอน จำนวนข้าวทิพย์จะมากน้อยขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่มี ดังนั้น รสชาติในแต่ละปีจะไม่เหมือนกัน

๒. ก่อนเริ่มกวนข้าวทิพย์พระสงฆ์จะประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยพระสงฆ์จะเป็นผู้ทำพิธีบูชาพระรัตนตรัยจากนั้นสวดเจริญพระพุทธมนต์ธัมมจักรกัปวัตตสูตร

๓. สาวพรหมจรรย์ จำนวน ๔ – ๕ คนนั่งขานหม้อกวนข้าวทิพย์ เมื่อพระสงฆ์ เจริญพระพุทธมนตร์จบนักเรียนก็จะเปลี่ยนให้ประชาชนที่มาร่วมกิจกรรมเป็นผู้กวนต่อไปจนกว่าจะเสร็จ ใช้เวลากวนประมาณ ๓ ชั่วโมงเมื่อเสร็จแล้ว ก็จะแบ่งปันข้าวทิพย์หรือข้าว

มธูปายาส ไปรับประทาน ถือว่าเป็นของดี ก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตน และนำไปฝากบุคคลในครอบครัว หรือผู้ที่ตนเคารพนับถือ ก่อนกลับบ้านทุกคนช่วยกันเก็บอุปกรณ์ ล้างทำความสะอาด จัดเก็บสถานที่ให้เรียบร้อย ซึ่งสะท้อนให้เห็นความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะชาวบ้าน ซึ่งน่าจะต้องร่วมกันอนุรักษ์ สืบทอดประเพณีอันทรงคุณค่าอยู่กับชาวตำบลพันชาลีสืบไป

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาติ

ประเพณีกวนข้าวยาคุ เป็นความเชื่อเกี่ยวเนื่องกับพุทธประวัติ ตอนนางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาส ยาคุ เมื่อพระพุทธเจ้าเสวยแล้วก็ทรงบรรลูลูกอิสิมโทธิญาณ พุทธศาสนิกชนในชุมชนมีความเชื่อว่าเป็นการทำบุญในเวลาที่ตั้งข้าวออกทรงเป็นน้ำมัน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ข้าวในนา ข้าวยาคุเป็นอาหารทิพย์ ผู้ได้รับประทานจะมีสมอင့်ดี เกิดปัญญา มีอายุยืนยาวสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ผิวพรรณผ่องใส และเป็นโอสถขนานเอกที่สามารถจัดโรคร้ายได้ทุกชนิด ทั้งยังบันดาลความสำเร็จสมความปรารถนาในสิ่งที่คิดให้กับผู้ที่บริโภคด้วย พิธีกรรมขั้นตอน ดังนี้

๑. เตรียมบุคลากร ได้แก่ สาวพรหมจรรย์ นุ่งขาวห่มขาว ต้องรับสมათานเบญจศีลเพื่อความบริสุทธิ์ และความเป็นสิริมงคลก่อนเข้าพิธีกวน แต่ละเตาจะใช้ผู้กวนเป็นจำนวน ๓ คน

๒. นิมนต์พระสงฆ์สำหรับสวดชัยมงคลคาถา พร้อมเครื่องใช้ในพิธีสงฆ์ เช่น ด้ายสายสิญจน์ โยงจากพระสงฆ์ผูกไว้ที่ไม้กวน (ไม้พาย)

๓. พิธีกวน สาวพรหมจรรย์จับไม้กวน มีการลั่นฆ้องชัย พระสงฆ์สวดขยันโตตั้งแต่เริ่มกวนจนสวดจบถือว่าเสร็จพิธีซึ่งต่อไปจึงเป็นชาวบ้านใครจะกวนก็ได้

๔. วิธีกวนข้าวยาคุจะกวนประมาณ ๘ - ๙ ชั่วโมง จึงแล้วเสร็จ และจะต้องกวนอยู่ตลอดเวลา

พิธีกรรมกวนข้าวยาคุ ทำให้เกิดความสามัคคี การปรองดอง ความพร้อมเพรียง ของชาวบ้าน ในการเตรียมเครื่องใช้และเครื่องปรุง ซึ่งต้องใช้เวลาอย่างน้อย ๓ วัน แต่ครั้งจะกวนข้าวยาคุประมาณ ๔ กระทะ และต้องมีคนกวนข้าวยาคุอยู่ตลอดเวลาประมาณ ๙ ชั่วโมง เมื่อกวนข้าวยาคุเสร็จสิ้น ชาวบ้านจะนำไปถวายพระในวันรุ่งขึ้นซึ่งตรงกับวันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๒ ซึ่งเป็นวันเทศน์มหาชาติ เมื่อเสร็จสิ้นพิธีต่าง ๆ จึงแจกจ่ายชาวบ้านในชุมชนที่มาร่วมในพิธีให้ทั่วกันที่เหลือจัดส่งไปยังวัดต่าง ๆ และนำไปฝากญาติมิตร การแบ่งปันข้าวยาคุนี้แสดงให้เห็นว่าทุกคนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน เกิดความห่วงใยซึ่งกันและกัน แม้ไม่ได้มาร่วมกวนข้าวยาคุ ก็จะได้รับข้าวยาคุเป็นของฝากให้ได้รับประทานทั่วถึงทุกคน

การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลพันชาลี

การทำบุญกลางบ้าน หมู่ที่ ๖ บ้านหนองงา ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

ลักษณะความเชื่อเป็นการทำบุญ ตลอดจนบูชาและอุทิศส่วนกุศลให้พระภูมิเจ้าที่ เจ้ากรรมนายเวร เพื่อขอความคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุขและประสบความสำเร็จรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน ขับไล่สิ่งเลวร้ายต่าง ๆ ที่ผ่านมา ให้หมดสิ้นไปด้วยการสะเดาะเคราะห์ และขอให้ฝนตกตามฤดูกาล อันจะทำให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ ความสำคัญสร้างความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน ให้มีความรักสามัคคี ได้ถามทุกข์สุขซึ่งกันและกัน มีปัญหาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

พิธีกรรม กระทำพิธีประมาณกลางเดือน ๖ โดยให้ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือชาวบ้านกำหนดวันทำบุญโดยถือเอาวันสะดวกและวันว่าง ใช้สถานที่ที่เป็นที่ว่างกลางหมู่บ้าน แต่เดิมพิธีกรรมจะเริ่มเมื่อสวดมนต์เย็นในบริเวณพิธี พระสงฆ์ประมาณ ๙ รูป หรือมากกว่าจะมาสวดมนต์เย็น ปัจจุบันเป็นทำบุญเช้าแทน หลังจากนั้นจะมีการละเล่นในหมู่บ้านและตอนเช้าวันรุ่งขึ้นมีการสวดมนต์ทำบุญเลี้ยงพระ ชาวบ้านจะนำอาหารมาถวายพระและจะแบ่งอาหารใส่กระทงใบตอง วางลงบนกระทงกบายรูปสี่เหลี่ยม และใช้กากกล้วยตัดเป็นรูปคนหรือใช้ดินเหนียวปั้นวางลงในกระทงจุดธูปดอกเดียวปักลงในกระทง และนำไปวางไว้ที่ทิศตะวันตก เมื่อพระฉันอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้วจะนำน้ำมารูปละ ๑ แก้ว ยื่นเป็นวงกลมแล้วสวดมนต์กรวดน้ำราดลงไป ในกระทง บางแห่งอุทิศให้คนอยู่บางแห่งอุทิศให้คนตาย เสร็จแล้วจะนำกระทงไปวางทิ้งบริเวณพื้นที่ทางสามแพร่ง หลังจากเสร็จพิธีชาวบ้านจึงร่วม

รับประทานอาหารด้วยกัน ได้ถามความเป็นอยู่ตลอดจนแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน หรืออาจจะมีการละเล่นต่าง ๆ ที่สำคัญคือมีการโยงสายสิญจน์ จากการทำบุญกลางบ้านไปทุกหลังคาเรือน เพื่อเป็นสิริมงคลทั่วกัน

สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน

สาขาสวัสดิการ

กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลพันชาลี ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก

สวัสดิการชุมชน” คือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปของสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิต ตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในท้องถิ่น ที่มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ก่อให้เกิดรายได้ลดรายจ่าย นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน

งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลพันชาลี